În colecția „Meridiane"
au apărut:

Din Lin
INUNDAȚIA

★

Pierre Gamarra
MIINILE OAMENILOR

★

Henry Lawson
CUM S-A ÎNDRĂGOSTIT
JOE WILSON

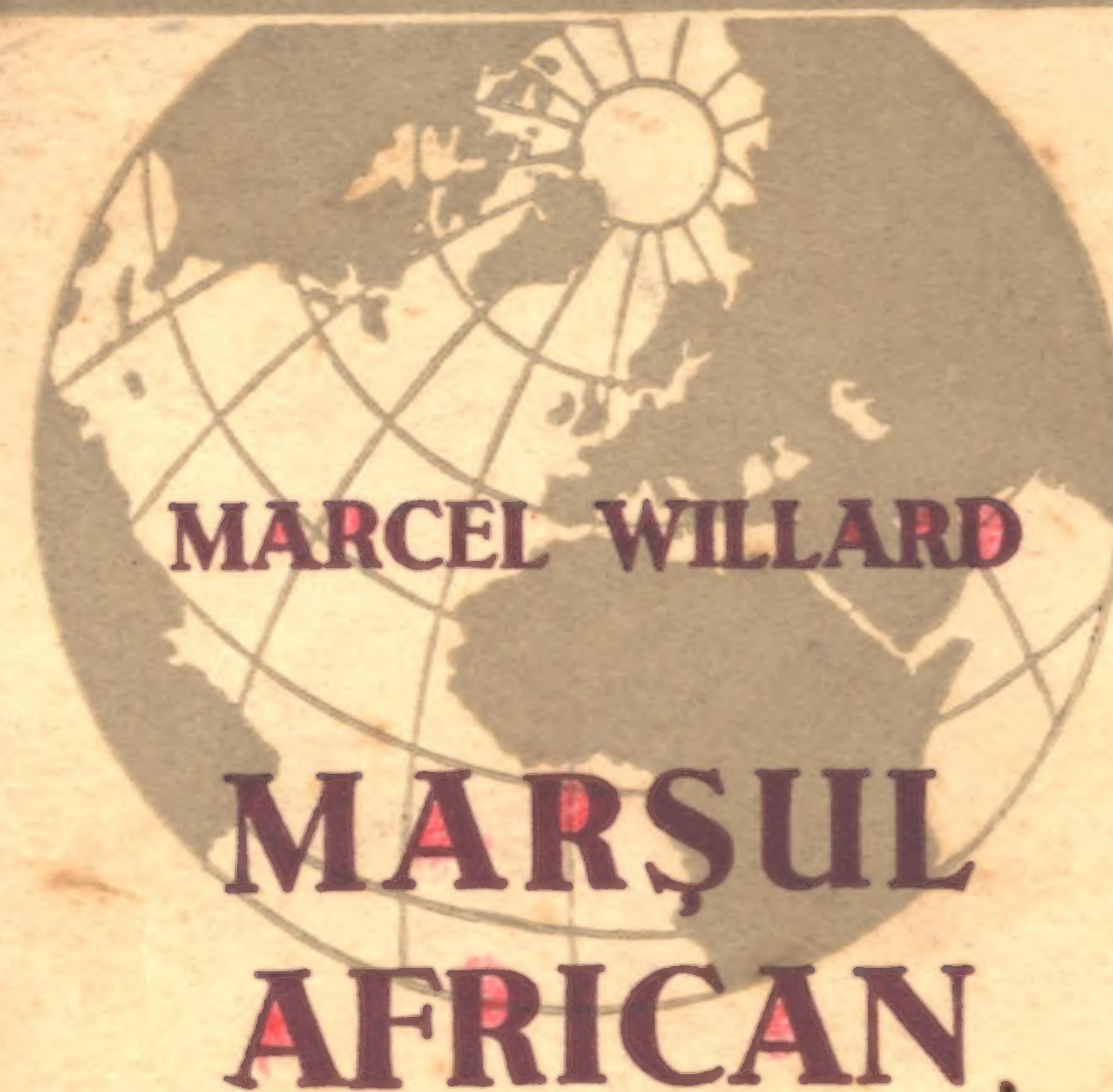
★

Egon Erwin Kisch
DOCTORUL BECKER
LA PORȚILE RAIULUI

Lei 1,50

MARCEL WILLARD ★ MARȘUL AFRICAN

Meridiane

MARCEL WILLARD

MARȘUL AFRICAN

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Meridiane

MARCEL WILLARD

MARŞUL AFRICAN

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURA ŞI ARTA

În romîneşte de *Radu Popescu*

Din volumul:

Marcel Willard

„DES YEUX QUI VOIENT"

Les Editeurs Français Réunis

Paris, 1954

PREFAȚA

Numele lui Marcel Willard este, în literatură, aproape al unui necunoscut. Volumul din care este extrasă nuvela de față reprezintă al treilea titlu în bibliografia autorului și unele trăsături ale scrisului său îl arată, din punctul de vedere al meșteșugului, pe începător. Dar, poate că tocmai acest fapt dă cărților sale o notă foarte inedită — prin armonia ideilor și sentimentelor, prin adîncimea și întinderea experienței, prin variația și precizia cunoștințelor, Willard se dovedește un veteran al luptei sociale și al idealurilor democratice. De altfel numele său, necunoscut, sau cel puțin nou în republica literelor, se bucură de o solidă notorietate în istoria luptei antifasciste, încă de pe vremea cînd avocatul Willard se prezenta la bară în fața Curții Supreme din Leipzig și apăra cu hotărîre pe cei mai buni luptători comuniști din Germania acuzați pe nedrept de incendierea Reichstagului în acea memorabilă ședință cînd, de pe banca acuzării, răsuna cuvîntul comunismului prin

vocea lui Gheorghi Dimitrov, într-o dramatică și măreață confruntare a adevărului cu minciuna, a forței cu tirania, a omeniei cu crima. Dar glasul lui Marcel Willard n-a răsunat în zadar, și în cîteva rînduri consacrate lui, nu se poate trece cu vederea că în flăcările Reichstagului s-au călit oțeluri deosebit de nobile, și că avocatul care a îndrăznit să înfrunte fiara hitleristă în propriul ei bîrlog se dovedea, prin aceasta chiar, un demn reprezentant al tradițiilor de libertate, democrație și progres, cultivate, dintotdeauna, în zonele cele mai bune ale spiritului francez.

Willard n-a rămas omul unei singure bătălii, oricît ar fi fost ea de teribilă. El și-a continuat activitatea de apărător al tuturor luptătorilor pentru pîine, pace și libertate, în cadrul unei profesiuni a cărei noblețe antică se mai păstrează în statul burghez numai prin avocații antifasciști. De altfel, nici concepută în modul acesta, ea nu a însemnat pentru el o limită, ci un punct de plecare spre lărgirea în toate direcțiile a unei activități de cetățean conștient, de luptător pentru dreptate, de militant comunist.

Raporturile statului capitalist cu drepturile populare, cu revendicările maselor, cu interesul național, plasîndu-se de predilecție în domeniul poliției, instanțelor represive și temniței, Willard a avut posibilitatea să cunoască, deopotrivă, și progresiva degenerare spre fascism și criminalitate a societății burgheze, și progresiva creștere a conștiinței revoluționare a maselor. In epoca dintre cele două războaie mondiale, caracterizată prin fascizarea rapidă a

burgheziei și pregătirea agresiunii antisovietice, în anii sîngeroși ai ocupației germane, și în anii penibili de după război, cele două forțe ale lumii franceze s-au aflat în permanentă încleștare, urmîndu-ș totuși fiecare destinul său: una în jos, cealaltă în sus. La bara tribunalelor și în umezeala temnițelor, statul francez a căutat lichidarea unui conflict care îl acoperă de rușine, iar forțele progresiste tîrîte acolo prin reprezentanții lor cei mai buni au găsit un nou teren pentru afirmarea revendicărilor populare, a demnității naționale și a dragostei de patrie și de pace.

Willard s-a găsit mereu lîngă acești oameni, îmbrăcat în roba neagră și solemnă a apărării. Lîngă acești oameni el și-a dat seama că justiția burgheză nu este atît solemnă, cît este neagră. De aceea procesele înscenate de diferiții miniștri de interne s-au transformat în procese ale regimului: acuzați-acuzatori, avocat-acuzator. (Prima sa carte poartă titlul: „La défense accuse".) Pe valurile foarte agitate ale conflictului social ce se desfășoară într-un mare stat capitalist posesor și al unui vast imperiu colonial, avocatul Willard a navigat îndelung și în toate direcțiile, roba sa arătîndu-și culoarea oriunde un luptător pentru pace și dreptate socială se afla înlănțuit, la ultima confruntare cu represiunea. Astfel el a pătruns în miezul specific al multelor forme pe care le îmbrăca în Franța exploatarea capitalistă, teroarea administrativă și polițistă. Prin cercetarea amănunțită a „dosarului" el a pătruns deopotrivă

atmosfera specifică a luptei țărănimii franceze, raporturile cele mai tainice ale politicii de spargere a unității muncitorești, fățărnicia democratismului social-democrat de dreapta, cinismul și fățărnicia partidelor burgheze. Tot prin „dosare", Willard a cunoscut adevărata față a colonialismului francez, sîngeroasă și hîdă, dar și frumusețea luptei de eliberare a popoarelor din colonii, verificînd pe viu rodnicia învățămintelor partidului comunist, rostite azi de milioane de oameni de culoare, în limbi și chiar în idiomuri cu totul necunoscute, africane și asiatice.

*

Dar îndeplinirea nobilului său oficiu din toate puterile unui suflet generos și cu toate posibilitățile unei bogate conștiințe partinice, nu i s-a părut totuși lui Willard suficientă. Tocmai sufletul și conștiința partinică îi dictau să depășească „dosarul" pentru a găsi omul și viața, să iasă din limitele „cazului" pentru a descoperi tipicul. Lupta împotriva fascizării rapide a aparatului de clasă și profesiunea sa îi servesc nou și tipicul, oarecum în stare pură. El trăiește în permanență în plinul esenței umane a actualului moment istoric. Meritul său rămîne însă mare, de a fi înțeles că îmbrăcarea experienței zilnice în haina imaginilor artistice este un serviciu în plus adus cauzei populare, și de a se fi arătat,

ca scriitor, la înălțimea noii sarcini pe care și-o propunea.

*

O sensibilitate proaspătă, un suflet de artist, unite cu experiența luptătorului, cu pătrunderea analistului și cu armonia gîndirii, proprie tuturor celor ce împărtășesc concepția marxist-leninistă, îi dau lui Willard posibilitatea de a cuprinde, în imagini sezisante și în expresii simple, fenomene din cele mai vaste și complicate.

Marcel Willard intră în categoria scriitorilor, datorită faptului că transformă experiența personală în imagini artistice, în care condensează, cu veridicitate și naturalețe, elementele semnificative din punct de vedere istoric, decantînd faptele și caracterele în lumina afirmărilor revoluționare ale maselor.

De aceea, imaginea aleasă de Willard spune totdeauna foarte mult, iar emoția, pe care o degajă, izvorăște în primul rînd din bogăția de idei care se desfășoară ca un evantai din baierele numai cîtorva cuvinte. O pildă: una din nuvelele sale poartă titlul „Ochii care văd". In această formulare așteaptă o mulțime de sugestii, datorită multiplului înțeles pe care noi îl dăm în mod obișnuit verbului a vedea. Dar cînd aflăm că „ochii care văd" sînt ai unei oarbe, ai unei muncitoare care și-a pierdut vederea datorită exploziei unei grenade aruncate de poliție cu ocazia unei manifestații pentru pace, imaginea capătă, ca să zic așa, o nouă dimensiune. „A vedea"

devine privilegiul celor care au înțeles suprema misiune a omului de a se depăși pe sine, de a lupta din toate puterile pentru o viață mai bună a tuturor celor nedreptățiți; dar privilegiul acesta se obține de multe ori cu prețul unor dureroase sacrificii, în fața cărora omul obișnuit, omul care „nu vede", rămîne înspăimîntat; dar sacrificiul, oricît de dureros, are de rezultat fericirea, fericirea profundă, totală, inalterabilă, a celui care și-a descoperit rostul existenței în însăși dragostea de viață. Iată cîteva numai din ideile stratificate în imaginea „ochi care văd", și care o ridică la valoarea unui simbol, și, mai mult, a unei sinteze morale a omului epocii noastre.

*

Ceea ce l-a preocupat în special pe Willard, ca scriitor, a fost să zugrăvească nașterea și creșterea conștiinței revoluționare, a celor mai umili reprezentanți ai omenirii muncitoare, sub influența muncitorimii conștiente și a partidului comunist. Eroina nuvelei „Ochi care văd" este un exemplu; Katinca (din nuvela cu același nume), tînăra țărancă maghiară emigrată din iadul moșieresc hortist în iadul industrial francez, este un altul. Nuvela „Marșul african" se situează în același plan al preocupărilor autorului. Numai că oamenii asupra cărora se apleacă acum sînt mai puțin cunoscuți: e vorba de negrii din colonia franceză a Coastei de Fildeș. Pentru a zugrăvi apariția conștiinței naționale și a conștiinței de clasă

a acestor paria ai statului capitalist colonialist, Willard îi pune față în față cu reprezentanții Franței metropolitane, și cu uneltele acestora, renegații indigeni. Mecanismul exploatării coloniale, drapat în fățarnica și demagogica afirmație a civilizării populațiilor africane, secretul groaznicelor provocări polițiste soldate cu zeci de cadavre și cu sute de întemnițări ne sînt dezvăluite dinăuntru, de omul care le-a pătruns ca luptător politic și ca avocat. În același timp, eroismul luptei de eliberare, frumusețea și simplitatea jertfei consimțite cu bucurie de cei mai buni reprezentanți ai poporului ne sînt zugrăvite cu dragoste și admirație, de omul care iubește libertatea și dreptatea, de europeanul care suferă cînd vede Franța jefuită de o mînă de pirați ai profitului capitalist. Willard nu s-a mulțumit numai cu unele aspecte ale luptei care se desfășoară în colonii, ci a cercetat cu dragoste și cu ascuțit spirit de observație viața de toate zilele a indigenilor, putînd astfel să ne înfățișeze o imagine completă a unei lumi mai puțin cunoscute. Din înapoierea intelectuală, din mizeria fiziologică, din asuprirea socială, Willard ne arată ridicîndu-se, din ce în ce mai dîrji, din ce în ce mai puternici, pe reprezentanții noului spirit african, crescuți la școala de luptă a muncitorimii franceze și a Partidului Comunist Francez. Protagoniștii episodului descris de Willard sînt tinerii îndrăgostiți Konan Kuadio și Aisata, soli ai unei generații care s-a decis să scuture oribilul jug colonial. Sentimentul dragostei se împletește cu sentimentul luptei, suferința este învinsă prin dragoste, și cei doi tineri

trag după ei într-un „marş" de apoteoză întregul popor, Africa întreagă.

„Marşul african" este un document plin de adevăr asupra colonialismului francez, şi el înfăţişează lumea Africii într-o lumină care dovedeşte sfruntata minciună a literaturii coloniale franceze, burgheze. Pentru cititorul romîn este o iniţiere deosebit de valoroasă în drama unei lumi despre care se ştie încă prea puţin, oricît ne-ar ajunge la ureche tunetul luptei de eliberare al milioanelor de oameni asupriţi, din Coasta de Fildeş pînă în Vietnam.

RADU POPESCU

Povestirea aceasta se referă la evenimente — reale şi imaginare — care s-au petrecut sau s-ar fi putut petrece pe Coasta de Fildeş, cam pe la începutul anului 1950.

Pe atunci, R. D. A. (Uniunea Democratică Africană) avea un rol incontestabil progresist: era o mişcare de mase de o amploare considerabilă, contribuind la trezirea conştiinţelor africane din care şi izvorîse de altfel. Lozincile ei concordau cu scopul ce-l urmărea: rezistenţa la oprimarea colonială.

Numai renegaţii făţişi sau făţarnicii de teapa lui Djaument se opuneau alianţei fireşti a acestei mişcări cu muncitorii din Franţa, cu popoarele

grupate în lagărul păcii, împotriva duşmanului comun, imperialismul.

Din nefericire, de atunci, presiunea colonialismului corupător a izbutit să înfrîngă rezistența anumitor conducători ai Uniunii. Aceştia, antrenați de către Houphouët, preşedintele mişcării şi mare proprietar de plantații, au rupt alianța cu clasa muncitoare franceză şi cu avangarda sa organizată, cu întreg lagărul forțelor progresiste.

Ei s-au alăturat, împreună cu renegații pe care cu drept cuvînt îi demascaseră, majorității guvernamentale care asupreşte propriul ei popor. Şi asta, sub străveziul pretext de a dezarma represiunea. Dar experiența arată din ce în ce mai limpede maselor africane zădărnicia acestei acțiuni, a acestei manevre, ca şi adevărata cale a eliberării lor.

Se apropie iarăşi o furtună. În curtea concesiunii, la lumina muribundă a unei lămpi de vînt, micul Dudu Aloh repetă lecția de istorie pentru a doua zi: „Strămoşii noştri gali cu chica blondă..." Nu, pe asta o ştie. Dar blestemata de cruciadă a patra... Nu prea înțelege

mare lucru. Atît numai că toți maimuțoii ăştia albi se îmbracă în fier ca să ucidă şi să jefuiască. Şi au nişte nume alese dinadins ca să fie greu de ținut minte.

Furtuna se simte în aer. Frații şi surorile dorm acum sub tabla ondulată, unde e atît de cald. Cît despre tata, el e încă la lucru, la plantație. Nu e timp de pierdut. E luna cînd negoțul e în toi. Trebuie să vinzi ca să cumperi. Să vinzi cacao, cafea, lemn, ca să cumperi mărunțişuri, ciurucuri. Şi tata spune că plantatorii au să fie totdeauna înşelați la preț. Noroc că mai e şi sindicatul. Şi R. D. A. Fără ele... ar fi iarăşi ca pe vremuri: muncă silnică. Cu gîrbaciul!

„Baudouin de Flandra... Nu zău, niciodată n-o să-mi intre în cap un astfel de nume. Dac-ar şti popii albi ce puțin îmi pasă de cruciada asta a patra a lor! Dar tata vrea să mă fac învățat ca dînşii. Cum mi-ar plăcea să mă duc la pescuit în lagună, cu băieții! Acum e timpul cel mai bun. Şi în loc de asta..."

Aerul devenise gros, de o grosime care parcă se putea pipăi: ca o flanelă de lînă. Şi furtuna nu se mai hotăra să izbucnească. Undeva foarte departe, tunetele se rostogoleau atît de repede încît nu se mai puteau deosebi unul de altul. Nici

o adiere de vînt nu clătina, în curte, frunzele mangotierului strămoşesc.

Aisata nu putea să doarmă. Se sucea şi se răsucea în aşternut. Leoarcă de năduşeală... La ce altceva să se gîndească, dacă nu la Konan Kuadio? „Duminica trecută n-a venit. O fi bolnav, sau a început să mă uite? Poate că face ore suplimentare... Un muncitor cîştigă atît de puţin. Şi munca asta la ponton e grea: să încarci şi să descarci trunchiuri de mahon, să le legi unul de altul, să le pui pe apă". Şi totul, pentru mai puţin de o sută de franci pe zi. Are un singur drept: să tacă. Dar el nu tace: e militant, organizatorul tineretului R.D.A. în şantierele portului. Şi băiat frumos pe deasupra. E mîndră de el.

„Dar celălalt... Sery Bernard... Îl simt cum dă tîrcoale."

— Dudu, nu vezi că fumegă lampa? Cum naiba poţi să dormi?

Aisata, nemaiputînd sta locului, se ridicase ca să fugă de carapacea înăbuşitoare de tablă ondulată. Şi de teama insomniei care aduce desperare. Ca să mai respire puţin... Şi pe prag, uite-l pe Dudu pe jumătate toropit de somn, cu nasul în cruciada a patra.

— Hai, Dudu? De ce nu te duci să te culci?

Tunetele se auzeau din ce în ce mai aproape. Dar prima picătură întîrzia. Dinspre aleea nisipoasă care mergea de-a lungul concesiunii veneau zgomote ciudate. Nu prea liniştitoare. Un fel de tînguire de vrăjitor, o melodie populară de tam-tam cu zdrăngănit de balafong[1] şi, mai aproape, un fel de horcăit, cînd răguşit, cînd murmurat. Furtună care nu se dezlănţuie.

„Pun rămăşag că e Sery Bernard".

Deputatul Sery Bernard, un renegat trecut de la conducerea R. D. A. în serviciul Administraţiei coloniale, aît din vanitate nesatisfăcută cît şi din lăcomie (indemnizaţia parlamentară nu-i mai ajungea pentru nevoile lui de lux) o dorea pe Aisata şi era capabil de orice; chiar de viol, sau răpire. Nu-l reţinea decît frica: frica de morţi, de talismane, de represalii, de scandal...

Afară, vocile deveneau mai puternice. Desigur că se produsese o încăierare. Zgomotul înfundat al unui matrac care loveşte pe cineva în cap. Un strigăt înăbuşit.

— Fugi şi te ascunde. Sigur că pe tine te caută. Hai, repede! Am să fac pe prostul.

[1] Instrument muzical popular, asemănător xilofonului.

Aisata aleargă spre coteţele păsărilor, ascunse sub bambuşi. Imediat, Dudu aude poarta concesiunii cum se dă în lături şi vede umbre apropiindu-se.

— Soră-ta e aici ?

— Nu. Nu s-a întors.

— Ia lasă fleacurile.

O palmă îl rostogoleşte pe Dudu la cîţiva paşi de prag. Şi umbrele invadează coliba. Zarvă de percheziţie. Hărmălaie de jaf. Pocnetul sec al obiectelor sfărîmate. Pruncul care urlă, urlă. Zbierete înfuriate.

Apoi, neaşteptată, ascuţită, o fluierătură, urmată de linişte. Pe furiş, Dudu s-a strecurat şi a dat alarma. Apar capete de oameni. Umbrele o iau la fugă. La lumina unui fulger, Dudu a recunoscut pe un paznic, unul din oamenii lui Sery Bernard, o namilă. Operaţia e ratată.

O pală de vînt trezeşte mangotierul. Apoi cade prima picătură de ploaie, care atît aştepta. Numaidecît, tunetul se sparge ; dar vacarmul lui este acoperit de un vuiet de galop apocaliptic, un suflu de cuptor infernal : potopul tropical pe tabla ondulată.

*

— Nu trebuie să ne pierdem cumpătul.

— Aş vrea să-i văd pe albi cu zece franci pe oră.

— Şi ne mai zic şi puturoşi, porcii dracului !

Valurile inegale ale fluxului se încălecau, se scuturau, scoţînd la iveală coame albe de spumă şi băteau aprig malul. Pe debarcaderul care le traversa, fixat pe stîlpi înalţi, o echipă de muncitori africani descărcau marfa ; o altă echipă legau butucii de mahon, pe care îi aruncau apoi în mare, pentru a fi remorcaţi spre cargobotul aproape nemişcat în ancoră.

Prin norii albi, soarele amiezii sorbea umezeala tropicală.

Contramaistrul negru gesticula, urla, degeaba; muncitorii nu dădeau randament. „Negrii ăştia..." Între două zbierete, se ştergea pe scăfîrlie. La ce bun să-şi bată capul în halul ăsta? Pentru ochiul unui supraveghetor alb, mereu aţintit, pe el, prin el, dincolo de el. Un ochi mohorît, încercănat, parcă purta monoclu, din cauza frigurilor şi a desfrîului. Un ochi care reprezenta Compania. O cravaşă care bătea nervos şortul bine croit. Şi o strîmbătură care parcă repeta într-una : negrii trebuiesc ţinuţi în frîu.

— Să nu ne înfuriem. Pentru cine ne istovim așa ?

— Pentru cine se risipește lemnul nostru ?

— Dar oamenii ?

— Niște oi, asta sîntem. Bune de tuns și de dus la abator, nu-i așa ?

Konan Kuadio e un flăcău frumos de rasă „baule". La douăzeci și trei de ani, e secretar-adjunct al sindicatului. Cu cît conștiința sa de clasă a devenit mai limpede, cu atît a reușit să se elibereze de neștiință. Pentru ca să poată citi și răspîndi textele R.D.A., trebuia să învețe această limbă a asupritorilor pe care ironica dialectică a istoriei o transformă în vehicul l ideilor eliberatoare.

— Nu, să nu ne înfuriem. Compania vrea să ne provoace. Cei de la Rezidență sînt oamenii ei. Puterea Uniunii nu-i lasă să doarmă. Le trebuie sînge.

Muncitorii simțeau că flăcăul Konan Kuadio spunea adevărul. Aerul era încărcat de electricitate. Paznicii erau provocatori. Polițiștii în uniformă viermuiau pretutindeni. Una, două, în curtea Rezidenței suna alarma. Tiraliorii, în ținută de campanie cu tot echipamentul și cu puș-

ca-mitralieră, patrulau bătînd pasul pe toate drumurile, pînă la marginile pieței.

Agitația aceasta începuse după evenimentele de la Treichville. Semnalul vînătorii de oameni îl dăduseră împușcăturile trase de renegați, paiațele Administrației.

„Trebuie să se termine o dată cu R. D. A., strigase un ministru îmbibat de drept și de ortodoxie creștină. Și să se termine cu orice preț."

Prețul ? „Pentru a îmbunătăți situația — precizase la un banchet, între brînză și înghețată, un practician al Uniunii Franceze, administratorul unor firme și societăți — ne-ar trebui zece mii de morți."

Și iată că într-o frumoasă duminică, era în 6 februarie, în cartierele africane din Abidjan, izbucnise provocarea.

Un frate al lui Konan Kuadio, Mathieu, fusese rănit la picior. Și, firește, tot el fusese arestat, nu agresorii. În temnița infectă unde erau cu desăvîrșire izolați, tovarășii lui activiști și el înfruntau brutele alese pe sprînceană, cărora Administrația le încredințase paza. În ciuda oricărei oprelişti, ei izbuteau să se organizeze, să smulgă anumite concesii și, prin puterea demnității, să impună chiar un anumit respect nu numai temnicerilor

negri, ci și grefierilor și paznicilor europeni care, deși își băteau joc foarte zgomotos de fetișismul indigenilor, sfîrșeau prin a spune, chiar ei, că ceva nu tocmai natural îi proteja pe prizonieri. De aci pînă la a crede în puterea talismanelor...

Însă ceea ce îi lăsase cu gura căscată fusese marșul femeilor. Despre acest fapt, lui Mathieu, care era încă uluit, nu-i mai tăcea gura. Femeile astea, care păreau făcute numai ca să bată meiul și să care greutăți pe cap sau în spinare, ducîndu-și și copilul care le deformează sînii și le face să calce legănîndu-se din șolduri, răsăriseră într-o bună zi pe drumuri, cu ochi aprinși de sclavi revoltați: o forță a naturii. Valul lor lovi zidurile temniței unde bărbații făceau greva foamei. Tocmai atunci, la semnalul tam-tamului, începuse în toată țara o altă grevă, greva cumpărătorilor, care dăduse multă bătaie de cap societăților, amenințate în profiturile lor.

— Oprește scripetele, Samba. Lasă butucul să cadă. Păzea!

Samba scăpase ca prin urechile acului. Manevra greșită se datora enervării contramaistrului, pe care îl exaspera neputința în fața acestei munci încetinite. Agitația lui permanentă nu

putea nici să grăbească ritmul lucrului, nici să alunge privirea glacială a supraveghetorului care-l străpungea fără să pară că-l vede. Vrusese să pună și el mîna la treabă, și lanțul liberat pe neașteptate îl atinsese ușor. Aerul batjocoritor al oamenilor care îl urmăreau cu coada ochiului, nuiaua trepidantă a albului. Pe cine să-și descarce furia? Să-i dea o lecție lui Samba. Asta o să-l învețe minte să mai facă pe viteazul. Poate că e un agitator? „Ei, lasă că-ți arăt eu..."

Samba e nervos. Cînd primește palma, nu stă mult pe gînduri și se repede cu capul în burta individului. Un vîndut. Supraveghetorul se apropie șuierînd din țignal. Konan Kuadio intervine. Și patrula care e pe aproape! Cu un gest, îi liniștește pe tovarășii care s-au adunat cît ai clipi. Și cravașa îl plezneşte pe el în plin obraz. Sîngele țîșnește. Kuadio se stăpînește. Cu orice preț trebuie evitată provocarea. Prea tîrziu. Cît ai clipi, domnul a și scos revolverul din toc și a tras un foc în aer. Nu prea sus. Patrula nu aștepta decît asta, ba bine că nu... Un al doilea glonte juleşte urechea lui Samba. Patrula sosește în fugă și se aruncă asupra lui. Supraveghetorul îl arată cu degetul pe Konan Kuadio:

— Umflaţi-l şi pe ăsta: e un agitator!
— Cine, puştiul ăsta plin de borş?
— Ala, da. Hai, luaţi-o din loc!

*

Rezidenţa nu-şi mai ascundea enervarea. Această grevă a cumpărătorilor (mă rog, şi prin ce mijloc să-i pui capăt?) o făcuse să-şi piardă cumpătul. Cum să guvernezi în colonii, fără să vinzi ciurucuri? Degeaba erau arestaţi oamenii, degeaba erau pline ochi colibele zidi e care ţineau loc de lagăr de concentrare sau de închisoare. Ce e de făcut împotriva umanităţii pasive a refuzului? În regulamente, nimic despre chestia asta. Şi nici în practica încălcării lor. Pentru munca forţată, se ştie cum trebuie procedat. Dar cumpărătura forţată... E greu să-i obligi pe indigeni să-şi cumpere şorţurile dacă lor le convine să şi le ţeasă în casă. Partea cea mai rea e că nemernicii ăştia se arată mîndri că se lipsesc de ele. Îşi închipuie că au reuşit. Şi au un fel de a te privi... Nu numai cei mai ridicaţi. Toţi! Cei mai puţin obraznici te privesc pe furiş.

„Ba pînă şi grefierii ăştia..."

Pe marea alee rezidenţială, de-a lungul căreia cocotierii par mereu în poziţie de drepţi, sub podoaba lor de frunze, ca să dea onorul, stau faţă-n faţă cele două clădiri „solide", stil colonial. Palatul guvernatorului şi „Administraţia", un fel de hărăbaie în care îşi au sediul toate autorităţile: tribunalul, poliţia, controlul apelor şi pădurilor, evidenţa comercială. Poşta nu, bineînţeles, din cauza inevitabilei promiscuităţi poştale. Între grădini şi alee, grilajurile invadate de flori violete şi purpurii. În faţa grilajului, gherete în care se schimbă santinelele.

În cabinetul său, judecătorul de pace cu competenţă locală a ostenit tot ştergîndu-şi năduşeala de pe frunte; pune batista deoparte. Cu mîna pe un dosar, se priveşte în oglinda care, împreună cu o madonă de alabastru îi serveşte de presse-papier. Ce pungi sub ochii cu pleoape îngreuiate!... Grăsime nesănătoasă. Iată nişte trăsături atît de fine, o efigie atît de sportiv uscată, de rasă, ameninţate cu îngrăşarea. Să-ţi risipeşti aici tinereţele şi numele de Beaufort. Un nume dinastic. Aici, în duhoarea asta de negri.

Maşinal, Renaud de Beaufort deschide dosarul

pe care se rezema. Îl răsfoieşte alene. „Încă o rebeliune. Muncitorii de la debarcader. Nevinovaţi, bineînţeles, spun dumnealor. Se plîng că au fost provocaţi, bătuţi, răniţi. După tipic. Martori ca întotdeauna. Nu prezintă nici cel mai mic interes. Aha! Agitatorul e fratele unui jefuitor de la Treichville. Bună pradă. Trebuie pus la murat zurbagiul ăsta. Ce păcat că pedepsele de care dispun eu sînt restrînse. Cum naiba să mai dai exemple? Cu oamenii ăştia numai forţa contează. Gîrbaciul. Sau un matrac în cap. Pînă vom avea ceva mai bun."

— Planque!!

Grefierul-secretar se trezeşte:

— Scrie: Afacerea Konan Kuadio şi alţii. Violenţe şi rebeliune. Mă sezisez. Citează toată lumea pentru mîine dimineaţă la zece. Ce mai e? Un plic de la comandantul poliţiei. Dă-l încoa. Inspectorul? Să aibă puţină răbdare: am de pregătit o comisie rogatorie. Adică nu, pofteşte-l înăuntru. Repede. Cred că de data asta am pus mîna pe ei.

— Pe cine?

— Pe toţi derbedeii ăştia, ce dracu! Nemernicii ăştia, ruşii ăştia negri... R. D. A., nu înţelegi?

— Dar...

— Pofteşte-l pe inspector.

Planque nu făcea parte din R. D. A.; altfel, ar fi cărat lemne sau ar fi spart piatră pe undeva, şi aşa ceva nu-i prea convenea unui „evoluat". Secretarii erau aleşi printre oamenii siguri: administrativi. Totuşi cînd auzea vorbindu-se despre compatrioţii săi de către un marţafoi ca ăsta... Între ei, se simt cam singuri.

— Se pare că i-au bătut zdravăn la poliţie.

— Lasă, asta o să-i înveţe minte, aşa spune Beaufort.

— Da, da, o să le mai vină minţile la cap. Au un fel de a ne măsura cu privirea...

— Nu mai sîntem de-ai lor. Sîntem între ciocan şi nicovală. Maimuţoii albi ne storc ca pe nişte lămîi, şi pe urmă...

— Ce te-a apucat? Eşti amărît?

— Poate că da, de ce nu?

— Atunci, ce-ar fi să-i tragi o duşcă?

*

Era o închisoare ca toate celelalte. Tocmai la capătul ţinutului, pe o limbă de pămînt care se prelungea ca o peninsulă în lagună. Colibe de

culoarea noroiului uscat; în curtea fără o palmă de umbră, un fel de hangar a cărui schelărie, încheieturi şi acoperiş sînt furnizate de către cocotier. De jur împrejur, de-a lungul drumului, un zid şi clădirea Administraţiei, jumătate lemn, jumătate cărămidă. La intrare, senegalezi înarmaţi.

Nu era destul loc pentru a izola pe deţinuţi, îngrămădiţi claie peste grămadă pe un morman de gunoaie. Pe gunoaiele pe care eternele raze de soare le usucă zi de zi, aşa cum foamea usucă aceste matricule care au fost altădată oameni. Mirosul care emană se amestecă cu mirosul produselor farmaceutice. Infirmeria şi haznalele. Toată viaţa secretă a închisorii. Numai aici oamenii pot comunica între ei pe şoptite. Aici se transmit noutăţile şi lozincile Uniunii, aici se hotărăşte o grevă a foamei.

Samba şi Konan Kuadio erau aproape de nerecunoscut. Barba le creştea pe sub pansamente. Citeau pe ascuns documentele clandestine şi contribuiau la organizarea unui grup de rezistenţă. La drept vorbind, acest grup exista mai dinainte şi animatorul lui era un vechi şef, un bătrîn bărbos de vreo şaizeci de ani, care, pentru că pălmuise în public pe un provocator alb, era inculpat pentru jaf, tentativă de omor şi propagandă rasistă. De la tatăl său, un războinic din cei care luptaseră împotriva colonizatorilor, moştenise dragostea faţă de obiceiurile şi tradiţiile strămoşeşti, iar faima lui de înţelept îi îngăduise să atragă în R. D. A. numeroase familii baule, care se arătau neîncrezătoare faţă de intelectualii necredincioşi, formaţi la şcoala europeană. Om de litere, poet cîntăreţ, bătrînul Diekonan învăţase franţuzeşte.

— Limba asupritorului — spunea el — este cea mai bună armă de apărare împotriva asupririi.

Ceea ce era conform dialecticii, deşi el nu-şi dădea prea bine seama. Funcţiunea provizorie de infirmier-ajutor (îl înlocuia pe titular, grav bolnav, un denunţător ros de un fel de lepră ale cărei cauze erau necunoscute) îi dădea posibilitatea să strîngă şi să instruiască pe tovarăşii lui de lanţuri: fetişişti, creştini, musulmani, primii săi discipoli.

Începuse să-i îndrăgească pe cei doi tineri. În special pe Konan Kuadio, pentru frumuseţea, puritatea şi fermitatea lui de caracter. Pe Samba, pentru spiritul său de revoltă. Şi pe unul şi pe

celălalt, pentru dragostea față de țară și de compatrioții asupriți, pentru rezistența pe care o opuneau asupririi.

Konan Kuadio nu se simțea singur. Primise știri de la fratele său Mathieu, închis la Abidjan; în scrisoarea pe care aducătorul o sustrăsese controlului de la penitenciar, Mathieu vorbea mereu despre rezultatele obținute de către tovarășii lui datorită tenacității și experienței lor în materie de organizare. Trebuia să se gîndească la această experiență și să o adapteze aici...

Mai era și Aisata. Ea știa tot. Prin micul Dudu, în cel mai deplin secret, găsise mijlocul de a comunica cu prietenul ei, de a-i trimite mîncare, o pătură, un șorț țesut de mîna ei.

Dar Dudu se dovedise prea zelos: găsise de cuviință că trebuia să-i povestească lui Konan Kuadio tentativa de răpire căreia Aisata fusese gata să-i cadă victimă. Cu siguranță că erau oamenii lui Sery Bernard, deputatul renegat. „Și au să încerce iar“, adăugase Dudu, și mutrișoara lui se încrețea și mai tare.

Konan Kuadio nu spunea nimic, dar strîngea pumnii și scrîșnea din dinți. Să evadeze, să evadeze și să-i rupă oasele. Întîmple-se orice!

Această hotărîre se ferea s-o împărtășească. Nici măcar bătrînului Diekonan, care ar fi făcut orice ca să i-o scoată din cap. Evadarea nu era ceva tradițional: ar fi trebuit în orice caz să fie consultate fetișurile. Mare scofală! La nevoie poți să te răzbuni și după ce ți-a trecut prima furie; dar situația Aisatei nu îngăduia pierdere de vreme.

Un singur mijloc: bolnavii și cei răniți ușor au dreptul să se scalde în lagună. O dată pe săptămînă, în grup. Konan Kuadio e înotător bun. Un singur însoțitor ar fi de ajuns: Samba. Și încă... Să fie oare necesar? E cam vorbăreț.

Konan Kuadio își rumega planul. Primul punct: să-și aleagă o boală și s-o provoace. Încetează să mai frecventeze cu regularitate grupul clandestin. Asta e o greșeală, căci lipsa lui e remarcată.

Aisata! A trecut aproape un an de cînd e a lui. O revede ca în prima zi. O apariție încîntătoare. În curtea casei părintești, bătînd meiul. În ochii ei imenși, adumbriți de pleoapele prelungi, se oglindea un suflet fără pată. Sînii ei tineri, fructe care abia începuseră să dea în pîrg, adăposteau pulsațiile celuilalt fruct, inima proaspăt înflorită. O inimă care nu se oferea de loc.

Aproape tot atît de închisă ca și un mugure. Și încă mai tare decît mîndrul ei înveliș.

Aisata! Într-o zi, ochiul blestemat al lui Sery Bernard se furișase pe sînul ei, ca un vierme. Într-altă zi... Renegatul venea regulat la concesiune. Il tămîia pe tată, un alegător, plantator respectat de toți. Baule de spiță veche, Aloh, ca și cele două neveste ale lui, dintre care una se înrudea cu Sery. S-ar fi putut crede că din cauza asta — spirit de familie, interes electoral — vizitele deputatului deveneau din ce în ce mai dese! I se oferea vin de palmier. Alohii sînt ospitalieri, dar trădătorii nu le plac. Fără să fie înscriși în R.D.A. sînt africani. Și cei care s-au dat cu albii, tipii cu gîrbace...

Altă dată, Aisata era singură. La umbra mangotierului, măcina, de zor, cu sînul gol, înmiresmat ca o floare de mosc. Sery Bernard se făcea că-l caută pe tatăl ei, pe care-l știa absent, privindu-i sînii cu ochi lacomi, Aisata măcina din ce în ce mai enervată.

Mîinile ei se strîngeau pe mai din ce în ce mai tare. O armă de apărare. Fără să o părăsească din ochi, el sporovăia. Pe nesimțite, se apropie de ea. Dar Aisata nu mai era o copilă: ci o femeie africană, aproape o militantă. Și-l iubea

pe Konan Kuadio. Bărbatul nu apucase s-o atingă nici măcar cu vîrful degetelor. Jos labele! Maiul se înălță amenințător. Și ochiul iscoditor al lui Dudu mereu la pîndă.

Aisata... Sery Bernard o luă repede din loc. Dar nu renunțase la pradă. Era puternic, bogat, avea protectori. Aisata, o indigenă oarecare. Pentru poftele colonizatorilor și ale mercenarilor lor. Pentru poftele lor, o descendentă a vechilor căpetenii baule! Pentru poftele lor, Aisata africana?...

Cînd se gîndea la asta, Konan Kuadio se simțea gata să ucidă, cu sînge rece. Pumnul lui se strîngea pe o armă imaginară. Dar mai întîi să iasă de aici.

Căuta singurătatea, devenea din ce în ce mai mohorît. Nu-i mai răspundea lui Samba, fugea de ceilalți tovarăși. O boală care nu era simulată. Dar nu cea pe care o alesese. Bătrînul Diekonan își dăduse repede seama: îi întreba mereu pe ceilalți „politici" din același dormitor.

— Nu e lucru curat. Ce naiba i-o fi intrat în cap? L-a apucat de cînd a venit la el Dudu. Lasă că am să aflu eu.

O vorbă de la Dudu, o vorbă de la Samba... Diekonan ghici. Și cînd Konan Kuadio veni la

vizită cu simptomele așteptate, îl privi cu ochi ghiduși. Chinină. Scutit de muncă. Și mai ales, nici o baie în lagună!

Konan Kuadio își dădu toată silința ca să nu se trădeze prin vreo privire: greu să ascundă primul fulger. Fulgerul negru.

— M-au pișcat țînțarii?

— Nu, ești bolnav mai rău decît crezi, dar nu din vina țînțarilor. Boala ta are un nume.

— Malarie?

— Un nume de fată.

— De fată?

— Ascultă, mă băiatule, ești activist?

— Ascultă, bătrîne, n-am venit aici ca să-mi dai lecții de bună purtare.

— Ce crezi tu despre cel care părăsește acțiunea de masă pentru acțiunea individuală?

Brusc, Konan Kuadio întoarse spatele. Un nume de fată? Nu, un renegat de pedepsit, nu era vorba de loc despre Aisata. Zău, chiar de loc? Nu prea-i venea la-ndemînă să-și mărturisească rușinea pe care o simțea. Nu, nu rușine. Sery Bernard...

Diekonan îi puse mîna pe umăr.

— Și tovarășii? Și grupul nostru? Ești atît de sigur de tine? Aplică-ți și ție principiile pe

care ni le predai nouă. Și ea, ce-ar zice ea, dacă...?

— Taci!

— Și frate-tău, ce-ar zice? Și tu, tu? ai măcar habar că prietenul tău Samba e în primejdie și că gardianul s-a jurat să-i facă de petrecanie?

— Samba?

Lovitura nimerise în plin. Konan Kuadio, prea mîndru ca să plece capul în fața bătrînului, tăcea. Cu o cută de încăpățînare pe frunte. Dar numai pe frunte. „Mai întîi, trebuie apărat Samba. Să strîngem rîndurile. Colectivul. La lucru! Dar ea? Adică nu, nu ea, Sery Bernard? Însă ea, ea ce va zice? Acțiunea de masă... Există un singur dușman: dușmanul nostru comun. Da, mai întîi trebuie salvat Samba."

— La ce oră și unde are loc ședința?

— Aici, peste un ceas.

Și bătrînul Diekonan zîmbi ca să-și ascundă emoția.

*

Rezidența era din ce în ce mai nervoasă. Știrile din Abidjan. Progresele neîncetate ale Uniunii care nu se arăta de loc intimidată: opt sute

de mii de aderenţi pe teritoriul Coastei de Fildeş. Partidele sprijinite de Administraţie: dispreţuite. Şi greva cumpărătorilor. Trebuiau găsiţi noi aliaţi în sînul populaţiei.

— Pe cine reprezinţi dumneata aici, Sery Bernard ? Numai pe dumneata însuţi. Şi o mînă de tipi ca dumneata.

Administratorul se juca cu ochelarii. Aşezat la biroul ministerial, cu picioarele crăcănate (nişte picioare gelatinoase şi păroase între şort şi ciorapii de bumbac alb), cu burta revărsată pe genunchi şi cîteva şuviţe de păr cărunt greblate pe chelia ce voia să pară distinsă. Îşi puse ochelarii, făcînd o pauză.

— O mînă de tipi ca dumneata, repetă el apoi.

Sery Bernard, în picioare, la o respectuoasă distanţă, aşteptă să treacă furtuna. În subdiviziunea teritorială respectivă, administratorul era un personaj atotputernic. Omul guvernatorului, un socialist cu mîna lungă.

— Ce spui ? Notabilităţile ? Nu sînt în stare să-i atragă nici măcar pe almami şi pe vrăjitori ! Bine s-au mai cheltuit banii Republicii !

— Domnule administrator, v-am spus că dacă am avea mai multe permise de purtat armă...

— Dar nu fac decît să semnez permise de

dimineaţă pînă seara. Şi camioanele, şi avansurile pentru cooperativa voastră... şi care e rezultatul ? . . . .

În două vaste fotolii de piele, tăceau adînc două siluete slăbănoage : judecătorul de pace Renaud de Beaufort, cu o mutră plictisită, cu o strîmbătură pe buze şi fără monoclul său obişnuit la ochi şi procurorul Republicii Henri de Bassan în costum sport, deşirat, ca în zilele fără rechizitoriu şi fără *boy*. În spatele lor, în picioare, un inspector de poliţie atletic. În umbra lor aşezat pe marginea unui scaun de bar, în faţa unui cocktail şi sugînd tăcut din pai, negustorul metis Daula : fiu bastard al unei fugare liberiene şi al unui aventurier corsican întemniţat la Dahomey pentru escrocherie. Se născuse, la drept vorbind, nu chiar speculant şi poliţist, dar predestinat pentru treburile de speculă şi de poliţie care se desăvîrşesc în marginea codului, şi asupra cărora cei pe care îi servesc nu pot face altceva decît să închidă ochii. O siluetă tăcută făcută din piese şi din bucăţele, în care totul era pieziş. Pînă şi pe o ureche, foarte bleagă, un etern creion-chimic albastru.

— Ce oameni nerecunoscători ! Nişte primitivi pe care trebuie să-i apărăm chiar împotriva lor.

Spre binele lor. Cînd te gîndești la tot ce am făcut eu, la tot ceea ce Franța a făcut pentru ei... Spitale, misiuni, răcitoare, și nu mai vorbesc de drumuri, pentru că... Venim și ne îngropăm aici ca să-i scăpăm de ignoranță, de toate bolile care îi seceră, de pădurea asta unde nici nu se poate respira... Și, uite rezultatul! Poftim de te mai așteaptă la vreo recunoștință din partea lor. Toți sînt la fel.

La urma urmei, Sery Bernard nu era chiar Africa. Așteptă să treacă furtuna. Își luă numai mutra pocăită de care era nevoie. Cît despre metis, toate astea nu-l priveau cîtuși de puțin: nici nu-și mai amintea de cînd retezase de la rădăcină ramura maternă. Își sugea paiul cu gura strîmbă. Administratorul ușurat se calmă.

— Mă rog, mormăi el gonind un țînțar imaginar (și un tic al ochiului făcea să-i tremure fălcile). În trei zile, să-i aduni pe... notabilii dumitale. Pe cei siguri, nu-i așa? Daula o să-ți dea o mînă de ajutor anunțîndu-i pe fiecare în parte. Să puneți totul la punct pentru operația tam-tam. Ne-am înțeles? Acum, vorbește!

— Domnule administrator, totul e în regulă, dar...

— Haide, vorbește o dată!

— Uite ce e: nu ne simțim destul de susținuți. Înțelegeți că situația noastră e delicată. Populația...

— Știu, nu vă prea stimează. A cui e vina? Ce reprezintă cîteva sute de maimuțoi mai mult sau mai puțin înarmați, în fața ei? Ce cîntăresc cele trei grupări locale ale noastre, în fața Uniunii lor? În definitiv, care sînt exact forțele dumneavoastră?

— Socialiști — trei sute, progresiști — ceva mai mulți, independenți — tot cam pe atîția. O porniserăm bine; numai că muncitorii, micii plantatori, tineretul... Nu, nu e chiar a noastră toată vina...

Sery Bernard strecură o privire furișă spre cei doi magistrați care parcă nici nu-l aud.

— Pînă acum, represiunea lovește anapoda, sau numai la margini. Și foarte slab. Nu e de ajuns ca să intimidezi mișcarea; iar pe noi ne desconsideră. Vedeți, noi chirurgii...

Lui Sery Bernard îi plăcea grozav să-și arate cunoștințele. Își studia gesturile, își căuta cuvintele.

— Atîta timp cît veți lăsa liberi pe șefi să peroreze, să discute, să adune fonduri...

— Știi foarte bine că cei mai ai dracului sînt la închisoare. Și pentru mult timp. Cît despre ceilalți... Nu te-am așteptat pe dumneata, n-avea grijă. Și e treaba dumitale să ne spui... Dar nu generalități, vorbărie : nume, fapte. De pildă ce e cu șeful baule ?

— E cu ei, dar nu se dă pe față. Ca și șeful almami...

— Și bătrînul Aloh ?

Sery Bernard simți privirile tuturor ațintite asupra lui. Ca și cînd n-ar acorda nici o importanță întrebării :

— Aveți raportul meu asupra familiei.

Administratorul bătea în masă cu degetul mare. Cu pieptul pe jumătate întors spre Sery Bernard :

— Se zice că fiica lui cea mică e în cele mai bune relații cu un anume Konan Kuadio. Îl cunoști ?

— Puțin. Nu-i iubește pe albi. Un spirit turbulent. Trebuie supravegheat foarte de aproape. El și toți prietenii lui de la debarcader. Dar parcă auzisem...

Cei doi magistrați se hotărîră, în sfîrșit să surîdă. O strîmbătură ciudată deforma figura

asimetrică a metisului Daula. Administratorul avea un aer batjocoritor.

— Sery Bernard, îți ofer să fii martor al acuzării împotriva rivalului dumitale Konan Kuadio. Am pus mîna pe el. Domnule inspector, fii bun și poftește-l pe domnul de Sablé.

Inspectorul special se dădu la o parte ca să-l lase să treacă pe supraveghetorul Companiei, înarmat cu eterna sa cravașă, și cu un pansament pe frunte.

— Ei, domnule de Sablé, cum mai merge rana ? Mai bine ? Am să-ți anunț cîteva știri bune : unul din agresorii dumitale a făcut mărturisiri...

— Ah, adevărat ?

— Domnul judecător poate să v-o confirme. Nu-i așa, dragă Beaufort ?

— Adică... Eu mă desezisez de cazul ăsta. Penalul nu mai e în competența mea. Dar inspectorul a luat chestiunea în mînă.

— A doua știre : printre docherii dumitale e pe cale să se constituie un sindicat liber. Prietenul meu Bouzanquet, ale cărui legături le cunoști, nu numai legăturile cu francezii... În sfîrșit, înțelegi ce vreau să spun. O mică subvenție în monedă forte. N-am terminat încă : ni se va acorda un număr oarecare de decorații, și guver-

nul e de acord să fii propus în prima promoție. Acum, e rîndul dumitale să vorbești : ce mai e cu greva cumpărătorilor ?

— Muncitorii și pescarii sînt încă dîrji : oamenii ăștia parcă n-ar avea nevoie de nimic ; dar unii plantatori și comercianți încep s-o lase mai moale...

— Asta-i și părerea domnului inspector special care supraveghează piețele. În curînd se vor produce incidente. Înțelegi ?

— Și directorul meu mi-a dat a înțelege cam așa ceva, înainte de-a pleca. Sînt așteptate două cargoboturi și un vapor pentru banane.

— Sînt la curent : unul spaniol, unul englez. Pînă la sfîrșitul săptămînii, greva cumpărătorilor se va termina. Directorul dumitale mi-a promis că va fi recunoscător... domnilor Sery Bernard și Daula. Fii bun și-i mai amintește. Eu ? Ah, eu...

Administratorul făcu gestul condescendent de a-și ridica posteriorul greoi din fotoliu. Cu un semn al mîinii îi concedie pe africani, care salutară respectuos. Apoi surîse magistraților, inspectorului și reprezentantului Companiei.

— Acum sîntem între noi. Cred că știți, domnilor, cine e domnul de Sablé, domnule inspector : e mai mult decît un aliat...

Colosul binevoiește să încline capul, cam prost dispus :

— Firma concurentă. S.T. sau S.D.E.C.E., nu-i așa ? N-are nici o importanță, e treaba dumnealui... Adică, vreau să spun, n-are nici o importanță oficială. Aci nu există francmasoni sau gauliști. Sîntem cu toții servitorii statului.

— Pentru că am rămas între noi să vorbim deschis. Cum stăm ? Beaufort, te-ai desezisat, am înțeles : dar rolul dumitale nu s-a terminat. Domnul procuror are să-ți spună... Pentru că veni vorba, și fără indiscreție profesională, dumnealui ar putea desigur să ne informeze despre ceea ce se petrece la Abidjan și la Basam. Afacerea Mockey merge ?

— Așa și așa, domnule administrator ! S-au comis indiscreții. Avocații de la Paris, comuniștii bineînțeles, o femeie. Dar acuzările sînt serioase. Poate să iasă vreo zece ani de muncă silnică.

— Sper și eu. De avocații ăia puțin ne pasă. N-avem nevoie de ei pe aici ; dacă vin, sîntem gata. Dar indiscrețiile pot să complice lucrurile. Oamenii sînt de gardă. La Treichville a fost efectul surprizei. Și totuși...

— La Treichville, n-a fost decît o jumătate de succes. Cîteva cocioabe jefuite, asta e tot. Şi încă ale unor indivizi fără mare influenţă. De partea noastră nici o picătură de sînge. De partea cealaltă... o nenorocită de şcoală în flăcări. Mă rog, esenţialul e...

— Da, ne-au căzut în mînă cei mai periculoşi, ca acest Zoro-bi-tra, de exemplu, dar ceilalţi ? Ştiu şi eu că printre ei se află unii care nu sînt prea solizi. Frica, vanitatea, lăcomia, datoriile... Dar...

— Un punct slab pentru noi e solidaritatea lor. Femeile mai ales... Sînt grozav de pornite.

— Un alt punct slab... şi ăsta pentru ei, e cearta dintre clanuri. La Dakar, Lamin şi Sengor. Inspectorul spunea : cu conflictele s-a terminat. Măcar de-ar fi adevărat !

— Ar fi adevărat fără blestemata asta de solidaritate. Nu numai africană, de altfel. Nu utilizăm destul ura triburilor, superstiţiile. Uite, talismanele...

— Talismanele ? O să ajungem să credem şi noi în ele. Mai acum cîteva zile, Djaument se plîngea amarnic : e convins că asta dă duşmanilor lui o putere supranaturală. Ei bine, administraţia penitenciară a percheziţionat pe deţinuţi ! Dacă s-ar afla asta sus...

O stinghereală apăsătoare se produse. Procurorul bătea toba cu degetele pe braţul fotoliului. Judecătorul ofta şi trăgea cu coada ochiului spre uşă. Inspectorul îl observa plin de curiozitate pe Sablé, nuiaua şi pansamentul lui. Administratorul, zdruncinat de ticuri, de la ochi pînă la degetele picioarelor, socoti că a sosit momentul să spună concluziile :

— Domnilor, aşadar sîntem de acord. Oricum, avem situaţia în mînă. Pînă la sfîrşitul săptămînii au să se producă fapte noi. Uniunea o s-o bage pe mînecă. Alaniţii sosesc mîine. S-a anunţat şi sosirea paraşutiştilor. Căpitanul lor e aici, l-am văzut : e un tip zdravăn, vine din Indochina. Tiraliorii vor fi bine încadraţi ; dacă s-ar întîmpla să şovăie... Pe scurt, totul e gata. Rămîne ca şi noi, domnilor, să fim la înălţime. Prezenţa Franţei...

La cîţiva paşi mai departe, de cealaltă parte a aleii, pe care dublul şir de palmieri încremeniţi dădeau onorurile pavilionului rezidenţial, un băieţaş de şaisprezece ani suspina în întunericul unei celule subterane. Pe solul cimentat, îşi revenea în fire ud leoarcă. Găleata răsturnată îi amintea

loviturile primite. Vorbise. Oare tot de durere gemea, sau de foame, sau de rușine? Spusese tot ceea ce doriseră. Făcuse și o cruce pe hîrtia pe care-i luaseră amprenta degetului mare. Tot ce voiseră. Indivizii cu vîna de bou. Nu, n-o să mai aibă curajul să se arate în fața prietenilor pe care-i denunțase. In fața prietenului său Dudu... Au să-l arate cu degetul. Dar nu era adevărat ceea ce spusese. Cel puțin, nu tot. Supraveghetorul ăla cu cravașă, care-i provocase pe tineri. „Mi-au făgăduit că-mi dau drumul dacă vorbesc. Și am vorbit. Cînd se vor întoarce, am să le spun că nimic nu e adevărat. Mi-au dat să beau apă sărată. Nimic de mîncare. Mi-e foame. Mă doare. Ii urăsc."

In față, domnul administrator sporovăia despre prezența Franței.

*

„Rémi a vorbit..."

Aleea unică se prelungește cu un drum mărginit de cocotieri, care înaintează de-a lungul plajei. După vreun kilometru, dincolo de cimitirul unde se îngrașă crabii cu peri lungi, laguna se apropie de mare. Ingusta limbă de pămînt

care le separă e acoperită de piroge. Piroge de apă dulce și piroge de apă sărată, care nu au aceeași formă. Dar toate cioplite în trunchiuri asemănătoare. Aici e cătunul pescarilor. Parcă ar fi populat numai de copii. Pretutindeni, numai trupuri mici cambrate, numai membre prelungi ca niște fuse. In timp ce cîțiva bătrîni și bătrîne, tăcuți, cîrpesc plase, un grup de copii se repede în apa spumoasă, spre pirogile îngreuiate care trec în mare viteză bara; le trag pe uscat și descarcă peștele.

— Atențiune, băieți! Rémi a vorbit.

— Lașul!

— Nemernicul!

— A fost torturat...

— Ai noștri nu vorbesc niciodată...

— Nu-i vorba de asta, vorba e, pe cine a denunțat?

— Pe mine, după cît se aude, spune Dudu. Trebuie să mă ascund. Să știți că de aci înainte, mă cheamă Baudouin. Ca pe tipul ăla din cruciadă.

— Cum ai spus, mă?

*

Dudu era în al nouălea cer. S-a terminat cu galii cu chica blondă, cu cruciații îmbrăcați în zale, cu călugării albi, cu temele: „Frumoasa viață liberă pe lagună“ și „Pe mare, cu prietenii“. Din lipsă de experiență, i se întîmpla adesea, stîrnind strigătele batjocoritoare ale celorlalți, să se rostogolească în piroga zgîlțîită de valurile ca niște ventuze; în schimb, învăța mai trainic meseria. Frumoasă viață. Cum știa să citească și cum, fără să se umfle în pene cu știința lui, își ajuta camarazii, și în schimb învăța de la ei multe lucruri, toți îl ascultau. Le povestea despre viața micilor plantatori și a muncitorilor, despre cruzimea brutală și vicleană a asupritorilor, despre închisorile, gîrbaciul și ignoranța lor... Le vorbea despre Africa, despre lupta și solidaritatea africană.

Era în amurg. Amurgul tropicelor sosit pe neașteptate. Oceanul sorbea un soare crud. Ultimii pescari treceau bara. Ca niște statui de bronz în picioare. Copiii alergau, trăgeau pirogele pe uscat. Unul dintre ei, cu o burtă prea umflată, cu buricul proeminent, ducea în brațe un pește cît el de mare. Femeile alergau de colo pînă colo, cu capul totdeauna drept sub povară sau chiar fără povară, cu pruncul agățat pe o coapsă.

Cîteva, nemișcate, făceau cerc în jurul unei bătrîne *diula* purtînd turban, și a două fete din oraș, care vorbeau întruna. Despre ce vorbeau?

Cea mai vîrstnică, ale cărei cozi împletite după ritual se strecurau pe ceafă de sub turban, povestea marșul femeilor asupra închisorii din Abidjan. Așa ceva nu se mai văzuse niciodată. Un cortegiu nesfîrșit, care se revărsase din toate părțile, din port și din deșert, din piețe și din pădurea deasă, și care, purtînd pancarte, în perfectă ordine, înconjurase zidurile în dosul cărora luptătorii arestați refuzau orice hrană. Zăpăceala Administrației, cordonul de paznici străpuns, șovăiala uluită a tiraliorilor. Curiozitatea din ce în ce mai entuziastă a gospodinelor din Treichville, a cucoanelor din Abidjan. Nu, niciodată...

— Și ce mai strigau... și cum mai cîntau, dacă ați fi văzut...

— Dar bine, Leonore, bărbaților trebuie să le fi fost rușine.

— Mai ales celor șovăielnici, sigur că le-a fost. Nici acum nu le vine a crede. Asta le-a arătat o dată pentru totdeauna că atunci cînd se amestecă femeile... și numaidecît a început greva cumpărătorilor.

— Leonore, ia spune, albii ar fi putut să facă mult rău atunci.

— Au încercat ei, dar nu le-a mers. Nici o colibă arsă, nici un minut de întîrziere. Albii și cîinii lor, negri de-ai noștri, s-au trezit prea tîrziu. Bineînțeles, că n-au înghițit. Aici se știe că pregătesc ceva. Dar ce? Dacă noi sîntem uniți... Și dacă și femeile înțeleg asta...

Aisata și sora ei mai mare, Zenaide, nevasta croitorului, sosite din oraș cu prietena lor, ascultau ca și celelalte și nu spuneau nimic. Erau frumoase amîndouă. Același aer hotărît ca și la fratele lor Dudu, Dudu zis Baudouin, care și el continua să le vorbească tovarășilor lui.

— Astea sînt surorile mele. Cea mai tînără ar trebui și ea ascunsă, mă băieți. O caută ăia. Nu există altă fată să coasă și să țească ca ea.

— S-ar putea ascunde la văduva Huru! E singură. Și Leonore o cunoaște. N-avem decît să mergem să-i spunem.

Acum, iată-i pe țînci amestecîndu-se în grupul femeilor. Dudu o trage deoparte pe Zenaide. Să o ascundem pe Aisata? Dar Leonore nu e de acord. Și cu Konan Kuadio cum rămîne? Și cu ceilalți? Legătura cu cei închiși? Mai curînd

trebuie cîțiva flăcăi solizi care să facă de pază concesiunii lui Aloh. Dudu se lasă convins. Cu alegerea flăcăilor se însărcinează el.

Acum, s-ar zice că tot satul s-a adunat acolo. Bărbați, bătrîni, toți și-au părăsit plasele. Despre ce mai e vorba?

De organizarea unei demonstrații a pescarilor pe lagună, pentru a da o replică provocărilor, pentru a protesta împotriva tratamentelor inumane, a torturilor, pentru a apăra și a libera pe deținuți. Leonore și Aisata vor pregăti banderolele. Lozinci cît mai simple. Secretul va fi bine păstrat. Vorbăreții și suspecții sînt cunoscuți. Manifestația nu poate reuși decît prin surprindere. Un responsabil: Kuasi Kuadio, un bătrîn dintre cei mai zdraveni printre pescarii de pe lagune, pe care mai demult îi rănise un caiman [1]. Toată lumea ascultă de el.

— Chiar și crocodilii!

Leonore și Kausi Kuadio se îmbrățișează. Ochii strălucesc, cei mai tineri tresaltă de bucurie.

— Trăiască R.D.A.!

În timp normal, o seară ca asta ar merita un

---

[1] Specie de crocodil.

tam-tam de pomină. Dar nu trebuie să le atragem atenția, observă Leonore.

— Miroase a sînge, mult sînge.

Kuasi Kuadio, cu bărbuța cenușie în vînt, mîngîie toba de alarmă. Nu se știe niciodată. „Telegraful african“ trebuie să fie gata...

Noaptea năvălește asupra sătucului, ca o pasăre amețită. Kuasi Kuadio îi adună pe bătrîni. Copiii dezleagă pirogele și plutesc în tăcere prin laguna înstelată, spre alte sate.

„A patra cruciadă“, rîde Dudu, Baudouin de de Flandra. Sub semnul Crucii Sudului.

*

Ciudat ianuarie! Presa de mare tiraj din metropolă și de la Dakar filozofa asupra jumătății de secol care se sfîrșea. Vremuri bune, spuneau ziarele, plus cele două războaie mondiale. Ruinele, morții și beneficiile.

La Vatican, papa inaugura anul sfînt cu ciocanul lui de aur. Și pelerinii se revărsau în locurile consacrate, în magazinele de credință, urcau în genunchi *Scala sancta*, treaptă cu treaptă. Anul sfînt. La Modena, carabinierii și poliția motorizată, ale prea creștinului ministru Scelba, trăgeau în muncitorii metalurgiști care cereau de lucru sau în țăranii calabrezi fără pămînt care ocupau domeniile necultivate.

În insula Makronissos, patrioții greci suferă tortura setei și se sting puțin cîte puțin; cîțiva condamnați izbutesc să transmită un mesaj. Tsaldaris e un bun european. Dar Franco îi dispută întîietatea. În folosul cui? În această întrecere a călăilor, fiecare vrea să cîștige cît mai pe merit dolarii vînătorilor de comuniști. În schimbul materialului uman și a bazelor strategice...

Europa criminalilor de război de azi și de mîine întinde mîna criminalilor de război din ajun și îi reînarmează. Ea perorează grav la Strasburg, dar capitala sa reală e pe malul celălalt al Atlanticului, unde se fac și se desfac guvernele și instituțiile, unde se judecă certurile provocate de împărțirea riscurilor și a prăzii. Misionarii de dincolo de ocean o evanghelizează, cu *Biblia* în mînă, cu carnetul de cecuri la inimă și predică civilizația scaunului electric. Ea simulează și stimulează delirul unei agresiuni cu intenția de a procura sclavi stăpînilor săi, pentru a le preda mormintele și leagănele, pentru a ipoteca noilor incendiatori ruinele neprevăzute și viitoarele necropole de pămînt ars.

Între timp, filantropia curge gîrlă : e cel mai rentabil plasament. Numai spre binele lor patrioţii ocupă, în lagăre de concentrare, în temniţe şi în ocne, locurile de unde au dezertat trădătorii. Numai spre binele lor muncitorii sînt uşuraţi de o jumătate din puterea de cumpărare. Numai pentru salvarea lor, luptătorii pentru pace sînt pocniţi cu matracul, orbiţi sau ucişi. Numai spre a le veni în ajutor, colonialistul masacrează popoarele „înapoiate", extermină pe malgaşi, transformă în torţe satele vietnameze şi pe ţăranii din orezării.

„Noi apărăm interesele voastre", va spune un gropar al Franţei comanditorului american, în timp ce o ceată de generali, de politicieni hoţi şi de mîncăi îndopaţi apără prezenţa Franţei speculînd piastrul şi dolarul, pe sicriul celorlalţi. Cînd băşicile scandalului plesnesc la suprafaţa mocirlei, un consiliu de familie aranjează lucrurile. Dă şi tu, dau şi eu, ca să nu ne dăm peste cap toţi.

Dar tineretul sacrificat a devenit conştient : „Pentru milioanele voastre, sacrificaţi tinereţea noastră. La puşcărie cu beneficiarii de cecuri !"

Mamele jură să nu-şi mai dea fiii în ghearele geambaşilor forţelor morţii. Bărbaţii şi femeile

care nu se supun cataclismului atomic se numără cu milioanele.

În porturi, docherii refuză să descarce armamentul american. Starea de asediu, ameninţarea cu şomajul şi cu foamea nu-i intimidează. Cei din La Rochelle înscriu pe zidurile lor : „Portul la Pallice nu va deveni niciodată o bază a agresiunii antisovietice". Şi se ţin tari. Ca şi cei din Anvers şi Copenhaga. Muncitorii din Marsilia blochează transporturile de armament pentru Indochina. La Saigon,unde poliţia a asasinat mai mulţi studenţi vietnamezi, lucrul încetează. La Ivry, populaţia dă răspunsul cuvenit banditilor fascişti.

În Uniunea Sovietică, planul cincinal a fost îndeplinit în patru ani. Da la Elba la Pacific, opt sute de milioane de oameni răspund ameninţărilor lagărului imperialist, construindu-şi ţările, destinul şi viaţa lor însăşi. Şi celelalte două treimi ale planetei, de la Pacific la Elba, popoarele caută de asemenea să-şi întindă mîinile în ciuda lanţurilor sclaviei, pentru a înnoda lanţul, marele lanţ al păcii.

— Şi, cu noi cum rămîne în afacerea asta ? spunea bătrînul bărbier. Dacă albii au poftă

să se plesnească peste bot între ei, treaba dumnealor.

Sediul regional R. D. A. ocupa cele două etaje ale unei căsuțe de chirpici, în plin cartier african, pe un promontoriu al lagunei. Nu departe de piață. La parter, serviciile: propagandă, organizatoric, bibliotecă, multiplicatoare; sus, sala de ședințe și cîteva paturi Picot pentru responsabili și oamenii de gardă.

În fiecare seară, începînd de la ora șase, ușa care dă în mica piață era asediată de mulțimea pe care serviciul de ordine abia o ținea în frîu. Oamenii își smulgeau ziarul tras la roneotip, manifestele; se înghesuiau în fața exemplarelor afișate. Un neîncetat du-te-vino de aderenți umplea coridorul și scara. Electricității, totdeauna nesigură, îi țineau locul lumînări, torțe, opaițe.

La ora nouă, delegații locali, în șorț sau în salopetă, urcară spre sala de ședințe și se așezară pe bănci. Și președintele deschise ședința.

— Să-și spargă capetele între ei, repetă încăpățînat bătrînul bărbier musulman cu fes în cap. Ei și?

— Cam are dreptate, declară solemn secretarul cooperativei agricole, cu pălăria pe o

ureche. Facem prea multă politică și nu sîntem destul de politici. Revendicările pe care le avem, prețul la cacao, asta e treaba noastră. Dar de ce să ne expunem în mod inutil la toate loviturile, atacînd tot timpul Administrația? Nu sîntem noi cei mai tari, și pe deasupra îi facem să creadă că sîntem ...ceea ce nu sîntem.

— Ce nu sîntem? întrebă ironic un muncitor din port.

— R. D. A. nu e un partid. Ea e pentru constituție, pentru Uniunea Franceză, nu-i așa? Statutele noastre...

— Dar atunci, libertatea, pacea nu ne privesc de loc?

— Vă interesează pe voi libertatea celorlalți, pacea celorlalți? Mie nu-mi pasă, fie ei americani, fie ruși... Noi sîntem africani sau nu sîntem? Nu-i așa, doctore?

Doctorul astfel interpelat era consilier general. Își îngrijea dunga pantalonului. Nemulțumit de a fi pus în situația să se pronunțe, căută ocolișul sau împăciuirea. Cu un vocabular medical, cîrpit cu formule pseudomarxiste.

— E ceva adevărat în ceea ce spuneți voi, dar în viață nimic nu e simplu. Medicamentele sînt în același timp și otrăvuri. Chestie de doză,

de dozologie, cum spunem noi la spital. Africani sîntem, bineînțeles. Dar nu chiar atît de naivi cum cred albii. Dumnealor se mănîncă între ei? Să ne folosim de contradicțiile lor. Să fim mai șmecheri decît ei. Să luăm mai departe răcitoarele, camioanele și să ne mărginim să protestăm împotriva abuzurilor pe care le comit. Împotriva colonialismului în general. Dar în mod pașnic, simplu. În fond, sîntem de acord cu toții, nu-i așa?

— Cum, doctore, tocmai tu vorbești așa, tocmai tu, alesul nostru? Dacă te-ar auzi tovarășii din Abidjan! Și Konan Kuadio, și muncitorii din port? Zici că sîntem de acord? Ba nu sîntem de loc. Administrația colonialistă nu înseamnă Franța. Nu înseamnă muncitorii francezi, care sînt alături de noi. Avem același dușman ca și ei. Că poartă gîrbaci sau matrac, tot aia e. Că-și zice sau nu-și zice Uniunea Franceză, tot imperialism e. Și nu poți să-l combați cu vorbe. Ești pentru el sau împotriva lui.

Majoritatea aproba. Ofensiva oportunistă prindea destul de bine. A lupta pentru libertate, fiecare știa ce înseamnă. Pentru pace, era mai puțin limpede. Și bătrînul bărbier nu se lăsa de loc:

— Dacă le place dumnealor să-și spargă capetele...

Subînțeles: „ce avem noi de pierdut?"

Președintele ședinței lucra din tinerețe la una din plantațiile Hauphouët. Erau sute și sute ca el, care habar n-aveau ce gust are cacaoa și cafeaua pe care o recoltau. Și nu erau bogați, se înțelege: tariful. Dar stăpînul era generos: dădea împrumut. Însă pe el nu-l bănuiau, nu. ci pe ceilalți aleși, care, acolo, departe, la Paris, se obișnuiseră să trăiască bine, să umble cu nasul pe sus, să facă tot felul de compromisuri. Noroc că el...

— Războiul lor l-am făcut și eu. Știu ce e. Voi spuneți: dacă-și sparg capetele între ei, îi privește, e treaba lor, ca și cînd în foc nu ne bagă tot pe noi. Tot tiraliorii încasează. Asta nu înseamnă nimic pentru voi? Și împotriva cui ne trimit, mă rog? Împotriva unor nenorociți ca și noi, în Madagascar, în Indochina, mai știu eu unde? Sau chiar la ei în țară, împotriva muncitorilor, cînd fac grevă. Și aici împotriva noastră pe cine trimit? Pe alaniți. Peste tot, numai pe noi ne pun la bătaie. Și pe frații noștri de suferință. Ne-am săturat!

— Așa e, răsună vocea tunătoare a lui Ga-

deau, muncitorul din port, un atlet cu torsul gol care n-avea nevoie să se drapeze în şorţul lui pentru a arbora o maiestate de bronz. Promisiunile nu-i costă o para chioară. Ne aţîţă pe unii împotriva altora şi noi ascultăm. Le merge pînă şi cu noi! Cu militanţi ca noi... Şi dacă s-ar bate cu ruşii, care nu ne cer nimic nouă, nu-i aşa? Credeţi poate că au să ne lase să stăm cu burta la soare. Ce zici, nu! Au să ne promită iarăşi nu ştiu ce pradă, libertate, luna de pe cer şi tot ce poftiţi. Da, n-o să ne mai atingă cu gîrbaciul, dar în schimb o să ne împingă cu revolverul în coastă. Împotriva tancurilor. Şi atunci, înaintează sau crapă! Pentru ei, asta înseamnă Africa: sînge proaspăt şi ieftin. Bună fată, Africa asta, nu-i aşa? Şi sigură. De ce? pentru că e înapoiată, pentru că nu-i unită. Aşadar, tu, mă bărbierule, primeşti? Şi tu, doctore? Noi ăştialalţi nu, mulţumim. Cică noi n-avem nevoi, aşa spun dumnealor. N-avem nevoi? Nu, n-avem nevoie de războiul lor pentru ca să ieşim din cocioabele în care ne-au băgat...

Niciodată Gadeau nu vorbise atît de mult. Sudoarea îmbrobonea fruntea lui imperială. Doctorul simţea că vîntul începea să sufle din

cealaltă parte. „Mă rog! Hai şi cu pacea! În definitiv..." Bătrînul bărbier tăcea, încă neconvins, încăpăţînat. „Ce să mai spui?" Secretarul şedinţei, un funcţionar al Administraţiei, redacta procesul-verbal. Ochelarii lui de miop aproape că atingeau hîrtia. Preşedintele amintea adunării că ordinea de zi e foarte încărcată: cum să se evite provocarea; cum să fie cîştigaţi tirailiorii şi neutralizaţi alaniţii; ce e de făcut pentru a protesta pe lîngă inspectorul parizian a cărui vizită era anunţată; împărţirea şi controlul sarcinilor... Cînd să le discute pe toate?

Pe deasupra mai trebuia şi să ridici tonul pentru a domina hărmălaia cinematografului, cacofonia aspră şi hodorogită a aparatelor învechite, declamaţiile ieftine cu iz exotic. Din cînd în cînd, hohotele de rîs, fluierăturile, urletele, acopereau dialogul umbrelor, efectele sonore ale melodramei. Pe zidul luminat care servea de ecran, militanţii, strînşi la sediu, puteau vedea aproape în faţă, deşi cam pieziş, siluetele grotesc deformate ale unei cavalcade, ale unei încăierări, ale unor aruncări cu laţul. O vechitură de la Hollywood, încă bună pentru a civiliza pe negri...

La ora unu dimineaţa, ordinea de zi nu era

încă epuizată. Bărbierul sforăia. Doctorul se uita la ceas.

Jos în stradă, deodată, un vuiet mare de geamuri sparte, de uşi forţate, de lovituri. O galopadă pe scări. În prag un tînăr plin de sînge pe buze, cu glasul întretăiat :

— Poliţia. Percheziţie. Ne-au înconjurat. Apoi se prăbuşi leşinat.

— Stingeţi toate luminile ! Hîrtiile ! Repede ! Din balcon, militanţii se grăbeau să se caţere pe acoperiş. Săreau în curtea vecină, a şefului baule, care îi aştepta, cu capul plecat, cu mîna pe piept.

*

Dakarul anunţă : „Inspectorul Coloniilor soseşte astă-seară. Afişaţi locul şi ora audienţelor. Amînaţi reuniunea notabilităţilor şi operaţiunea tam-tam pînă la noi dispoziţiuni."

Radio, telegraf, telefon. O tumultuoasă împletire de unde tulbura rutina rezidenţială. Un du-te-vino de ordine şi contraordine, prin Morse, clare şi cifrate, de curieri, de agenţi, agita serviciile. Tăcerea grea de furtună se spărgea dintr-o dată în strigăte învălmăşite.

În biroul corespondenţei domnea o atmosferă de alarmă. O mitralie de proză administrativă domina toate celelalte zgomote ale bătăliei. Chiar şi înjurăturile subşefului care dicta, supraveghea, colaţiona, mîrîia, cu o voce atît de înfundată încît stenodactilografele trebuiau să ridice ochii pentru a ghici cuvintele după mişcarea buzelor cărnoase.

Îi trebuia multă dibăcie Claudinei pentru a izbuti, sub ochiul acestui spion, să sustragă un exemplar supranumerar al circularei şi să-l ascundă în sertarul ei, apoi în bluză. Dacă s-ar şti...

Funcţionarul R. D. A. nu era la curent : *putea fi demascat.* Dar legătura se făcea indirect. Prin femei. Aïsata şi prietenele ei.

În ce constă această operaţiune tam-tam ? Şi inspectorul, cum e ? Ce fel de om ? Şi ce trebuie să i se spună ? În ce fel ? Ei vorbesc de plîngeri, de revendicări. Desigur, sînt destule. Dar contra cui plîngerile astea ? Contra Administraţiei ? Nici nu putea fi vorba. Împotriva coloniştilor, a albilor ? Nimeni nu îndrăzneşte. Dar de ce nu contra alaniţilor care trăiesc pe spinarea locuitorilor, care fură, violează, brutalizează, jefuiesc... Şi nu cumva se încearcă inti-

midarea celor care s-ar plînge? Percheziţia de la sediul R. D. A., şi toate dulapurile, sertarele, sigilate, după ce au fost scotocite...

Pînă acum nu sînt decît două cereri de audienţă. Doi responsabili locali. În atmosfera aceasta de înăbuşire, e nevoie de curaj pentru aşa ceva. Orice s-ar spune, e un inspector acolo. Corb la corb nu-şi scoate ochii.

Afară, în jilăveala deprimantă şi cenuşie, cenuşie... tiraliorii erau schimbaţi de un pluton de alaniţi, bine hrăniţi, bine încadraţi. Oameni siguri. O patrulă de paraşutişti dădea tîrcoale pieţei.

Pe aerodrom, unde era aşteptat avionul domnului inspector, domnul administrator şi suita lui coborau din maşina oficială şi se sfătuiau.

În clădirile administrative, dactilografele fac ore suplimentare. Inegal plătite, după culoarea pielii. Cînd, conform orariului echipelor, îi vine rîndul să iasă, Claudine, cu bluza puţin umflată, trece fluierînd uşor printre portar şi postul de control.

În amurg, în jilăveala cenuşie.

Trei nopţi mai tîrziu, în închisoare, grupul clandestin adunat la infirmerie discuta despre lupta ce trebuia dată împotriva spionilor şi denunţătorilor, despre atitudinea ce trebuia adoptată în faţa judecătorului, despre apărarea şi extinderea drepturilor cucerite, despre mijloacele de a întări solidaritatea, despre legătura strînsă ce trebuia păstrată cu exteriorul, cu mişcarea de mase.

Konan Kuadio tocmai făcea un raport despre experienţa de la Abidjan şi Basam (primise tocmai un mesaj de la fratele său Mathieu), cînd bătrînul Diekonan îl întrerupse:

— Cine a scos oare strigătele care s-au auzit noaptea trecută dinspre carcere? Tovarăşii răniţi, ţinuţi la secret? Se pare că sînt căpetenii din sate care au vorbit cu inspectorul de la Paris. Trebuie să ne informăm şi să aflăm...

Samba îşi va lua această sarcină. Carcerele nu sînt departe de infirmerie. Două cutii văruite, fără aerisire, fără lumină. Numai o ferestruică. Nu e loc nici măcar ca să te întinzi pe jos, pe pămîntul gol, ud, murdar. Nici saltea, nici pătură. Ca hrană, o fiertură nenorocită de ignam, sleită, cît încape într-o ceşcuţă. Să crăpi

de foame, ce mai încoa şi-n colo! În cel mai scurt timp.

Înăuntru, patru oameni chirciţi pe pămînt, peste escrementele lor, cu răni care nici măcar n-au fost pansate. Asta o să-i înveţe minte să se mai plîngă la vreun inspector de ticăloşiile comise în satul lor de către bandiţii alaniţi şi de către cine ştie ce paraşutişti şi „legionari"!

Şi încă, dacă s-ar fi mulţumit cu atît... O anchetă privitoare la fapte individuale se deschide şi apoi se clasează. Dar, primiţi în audienţă de domnul inspector general al Coloniilor — bineînţeles, era dreptul lor şi acest înalt personaj pusese să se afişeze că va convoca pe oricine va vrea să-i vorbească — îşi permiseseră să se facă purtătorii de cuvînt ai satelor lor, şi să acuze Administraţia sau pe oamenii ei.

Kuame ajunsese chiar să pronunţe cuvîntul: muncă forţată. E adevărat că spionul ăsta de Daula recrutase mai mult sau mai puţin blînd cîţiva voluntari ca să-i îngrădească concesiunea, ca să-i reconstruiască unele colibe pe care le stricaseră termitele. Şi pe care le distrusese de tot un incendiu providenţial, aprins fără îndo-

ială de alaniţi. Dar oricum, există lucruri care nu se spun aşa, pe faţă.

Şi totuşi inspectorul fusese atît de binevoitor! Un nas mare şi borcănat, cu nări enorme, adevărate lighioane vii; mărul lui Adam care se mişca ridicol ca un capăt de piston; ochelari negri prin care ochii nu priveau în faţă decît tavanul. Şi cîteodată, toate acestea se clinteau împreună, încetişor, ca gîtul unui cal. Un secretar cu mutră ştearsă lua note.

Concediaţi cu tot felul de vorbe bune, reclamanţii se îndreptau spre ieşire, cu o scînteie de nădejde în inimă. Parcă îşi plecase cineva urechea şi la durerile lor. Da, în sfîrşit... Nu făcuseră nici douăzeci de paşi dincolo de pragul Rezidenţei că se treziseră înhăţaţi. Oh, fără cruţare. Bătuţi măr. Paznicii fuseseră bine puşi la punct: duhneau a alcool şi rînjeau cu gura pînă la urechi. Iată-i că-l silesc pe Kuame să îngenuncheze pe nişte pietre tăioase, ca să repete ceea ce spusese, ca să denunţe pe toţi cei care-l îndemnaseră să se ducă la inspector: „toţi instigatorii pînă la unul, ai înţeles? Dacă nu..."

— N-am nimic de spus, răspunse el.

— Nimic? O să vedem noi.

Kuame şi complicii lui fuseseră pălmuiţi, căl-

cați în picioare, puși în lanțuri, apoi azvîrliți în temnițele în care erau îngrămădiți ceilalți.

Mai întîi, ca să învețe să se poarte, două zile fără mîncare și fără băutură. Dacă le-o fi prea sete și s-or ruga, să li se dea de băut un pic de apă sărată. „Să nu ziceți că nu sîntem oameni cumsecade, nu-i așa ? Dacă nu vorbiți, vă lăsăm să crăpați. Dacă vorbiți, om mai vedea."

— Și de atunci — raporta Samba fără să-și poată trage răsuflarea — stau goi acolo, în murdărie, în urină. Și în apa pe care le-o aruncă pe față între două „ședințe" de vînă de bou. Foamea și mai ales setea, setea...

Ce era de făcut ? Solidaritatea combativă a colectivului se găsea pusă la grea încercare. Patru vieți, patru vieți de luptători, care trebuiau salvate. O grevă generală a foamei ? Cei mai tineri o susțineau.

— Nu, obiecta bătrînul Diekonan. Nu trebuie să ne jucăm cu mijloacele cele mai decisive. Pentru asta trebuie să fim siguri că mergem pînă la capăt. Și că e de folos. Așa ceva se pregătește cu consimțămîntul și sprijinul maselor. Altfel...

— Atunci — propune Konan Kuadio — să începem să ne pregătim numaidecît ! Să prevenim pe tovarașii din comitet, să trimitem vorbă la Treichville, la Basam... Dar noi, pînă atunci ? Stăm așa fără să facem nimic ? Eu propun...

*

A treia zi, în zori, toată poliția era în picioare. „Jeepurile" se învîrteau, se tot învîrteau în loc ca niște cîini care vor să-și muște coada, sau mai curînd ca niște furnici zăpăcite. Se duceau, veneau, se răsuceau, se încrucișau, se întreceau și se ciocneau pe poduri, pe maluri, de jur împrejurul lagunei. Din acest rotocol al lagunei, între două poduri unde pirogile defilau, arborînd pancarte scandaloase, răsăreau lozinci subversive :

„Dați-ne delegații ! Liberați pe cei arestați ! Trăiască R. D. A. !

Și nici o barcă cu motor pentru a putea începe urmărirea pirogilor. Așa ceva nu-i trecuse nimănui prin minte.

„Alo ! Basam ? Avem nevoie numaidecît de o vedetă, nu, de trei vedete înarmate." Domnișoarele de la telefoane nu-și mai vedeau capul

de treabă. „Basam nu răspunde. L-au tăiat." — „Ce? Firul? Şi ce dracu staţi cu mîinile-n sîn, de ce nu plecaţi să-l reparaţi?" Trei sferturi de oră mai tîrziu, vedeta nu mai găsea pe nimeni. Prea tîrziu. O dată terminată demonstraţia, pescarii se risipiseră, întorcîndu-se fiecare la coliba lui. Nici măcar o banderolă, care ar putea servi de trofeu, anexată la raport, cu un sigiliu de ceară!

În timp ce poliţia se agita pe maluri, grupuri de femei se apropiaseră de închisoare, de unde se înălţau cîntece, coruri vorbite.

„Să în-ce-te-ze tor-tu-ri-le! Daţi dru-mul de-le-ga-ţi-lor! Da-ţi-ne dru-mul! Tră-ias-că R. D. A.!"

Şi femeile, la rîndul lor, începură să cînte. Pe melodii populare de tam-tam. În faţa a doi tiraliori mai puţin nepăsători poate decît voiau să pară.

La sosirea paraşutiştilor, nimeni. Administraţia era în culmea enervării. Era în joc prestigiul ei. Dar şi liniştea ei. Să nu facem un scandal inutil. Cel puţin, nu înainte de operaţiunile secrete, care sînt pregătite.

A doua zi, carcerele erau goale şi cei patru delegaţi admişi la infirmerie, Konan Kuadio şi

Samba transferaţi la Basam, unde judecătorul de instrucţie şi parchetul studiau cererile lor de punere în libertate provizorie.

„După cum vedeţi — scria comandantul poliţiei către autorităţile din Abidjan într-un raport confidenţial — nu am cedat cîtuşi de puţin. Trebuie să descongestionăm închisoarea, deoarece după..."

Între timp, toată populaţia ţării îşi smulgea sau îşi trecea din mînă în mînă ziarul tras la roneotip de R. D. A., care descria manifestaţia de masă şi primul ei succes.

*

Intimidarea nu mai era de ajuns. Nici jocul subtil al corupţiei, care nu mai izbutea să divizeze familiile, triburile, fetişurile. Trebuia să se termine o dată, trebuia dată o lovitură puternică. În toate centrele unde R. D. A. făcea progrese.

— Pînă acum — explica comandantul poliţiei — ne-am aflat în faza manevrelor. Metoda sudaneză. Înainte de evenimentele de la Treichville, tratam cu căpeteniile, aţîţam pe agenţi,

ıntarıtam clanurile, încurajam partide fantomă ; mutam funcţionarii de ici-colo, mai treceam cu vederea, izolam pe cîte unii, într-un cuvînt, umblam cu şiretlicuri. Acum, ne trebuie sînge. O teroare dozată. Ca la Pallaka, de pildă, unde am făcut o expediţie represivă care a omorît cîţiva oameni, a terciuit creierii unui copil şi a lăsat locul gol. Cel mai bun talisman este să ne arătăm forţa. Cu oamenii ăştia... Cînd vor vedea că şefii lor, pe care îi venerează, pot fi foarte bine atinşi...

— Cu atît mai mult cu cît, la Basam, ăia sînt în stare să-l pună în libertate pe Konan Kuadio, mormăi judecătorul cu competenţa restrînsă. O afacere ratată, un dosar gol. Cum o să-i mai putem ţine în frîu pe muncitorii de la debarcader ?

— Partea proastă — observa foarte distins domnul de Sablé — este greva cumpărătorilor. Asta nu mai poate dura. Ar însemna ruina totală. Neguştorii, plantatorii abia mai pot rezista. Da, da, greva cumpărătorilor, asta e direcţia în care trebuie dată lovitura.

Adunarea notabililor avusese loc. Sery Bernard distribuise rolurile. Nu era timp de pierdut. Măcar ca să se evite indiscreţiile. Unii sînt prea

vorbăreţi. Şi cu vinul ăsta de palmier care li se urcă la cap imediat...

— Să nu-ţi faci o idee rea despre vinul de palmier. O să vedem noi ce-o să spui după ce-l vei gusta.

Domnul administrator, al cărui bust efectuase un sfert de cerc în fotoliul cu basculă, făcu glumeţ cu ochiul către un nou venit care-şi fuma tăcut pipa, cu picioarele întinse. Un quaker sau un clergyman [1] în misiune în Liberia ? Nu, un ziarist, un tip de la I.N.S. [2]

— Nu-i aşa mister Brown ?

— O.K. [3]

Acest băutor de coca-cola opină grav din cap.

Fără îndoială că nu reprezenta numai presa Hearst şi agenţia ei de informaţiuni. Altfel, cum s-ar fi explicat, nu numai prezenţa lui într-o şedinţă atît de restrînsă, ci amabilităţile atente cu care se luau la întrecere domnul inspector special şi domnul administrator. Acesta continuă :

— Rămîne numai între noi.

[1] Membru al clerului.
[2] International News Service — agenţie de presă americană.
[3] Perfect.

— Rămîne numai între noi, spunea exact în aceeaşi clipă domnul guvernator, în palatul său de la Abidjan. Între noi fie vorba, domnule delegat, operaţiunea de la Yamusucro îi va discredita pe aleşii populaţiei. Cunosc destui care au să se sperie şi care au să toarne apă în vin. Procesul de la Basam va scoate din circulaţie pe cei intransigenţi. Ştiu că, după cîte spune procurorul general, procesul ăsta nu e prea grozav pus la punct şi că apărarea va exploata stîngăciile comise; dar tocmai de aceea, o schimbare de atmosferă ne va permite...

— Scumpe prietene, ştiţi cît de mult se interesează ministerul de portul de la Abidjan. Resursele minerale ale A.O.F.[1]-ului punctul 4, apărarea Africii. Nu sînt în joc numai interesele noastre. Responsabilitatea noastră atlantică... America se gîndeşte să deschidă un consulat. Poate că nici nu va trece anul. Ar fi tare de mirare ca ministrul să nu găsească ocazia de a veni aici pentru a-şi dovedi interesul. În timpul procesului. Va primi autorităţile, pe magistraţi. O să aibă şi un lot de decoraţii pentru cei mai buni dintre localnici, albi sau negri. Asta o să

[1] Africa Occidentală Franceză.

mai simplifice lucrurile. Reţineţi de altfel că nu sînteţi numai în strada Oudinot sau la M.R.P.[1] Tovarăşul dumneavoastră Jules Moch ne repeta abia săptămîna trecută că dumneavoastră şi domnul Béchard aveţi de îndeplinit o misiune măreaţă.

Domnul guvernator nu se umflă în pene: afecta simplitatea. Se ridică, şi cu capătul riglei, îi arătă interlocutorului harta care împodobea peretele deasupra biroului său. O frumuseţe de hartă, a serviciului geografic al armatei. Patru puncte erau încercuite cu cerneală roşie: Zuenula, Buafle, Dimbokro, Seguela... Adăugaţi Agboville.

— Totul e în ordine. Administratorii mei sînt gata. Trupele sînt pregătite... Nu destul de numeroase, desigur, dar bine alese şi încadrate. Şi acum, iată calendarul operaţiunii...

La trei sute de kilometri de acolo, într-unul din centrele care pe hartă erau încercuite cu cerneală roşie, cîţiva corbi se roteau deasupra pieţei.

— Rămîne numai între noi, dar o să punem mîna cu toţii, repeta, coborînd glasul, domnul

[1] Mişcarea Populară Republicană.

administrator, ai cărui ochi tulburaţi şi cu pungi clipeau din pricina unei ţigări „Virginia".

*

Corbii care se rotesc deasupra pieţei sînt şi cantonierii care se îngrijesc de curăţenia satului. Nu lasă decît oasele. Pe aleile nisipoase tropăie porci negri, capre, boi mărunţei cu greabănul bălţat. Femeile, copiii, desculţi, îşi încordează şalele, ducînd pe cap în echilibru coşuri de ignam şi de banane. O căldură fără soare. Un abur de etuvă în care totul e cenuşiu (afară de basmalele de bumbac şi de mormanele de fructe) înăbuşă zgomotul activităţii atelierelor meşteşugăreşti: loviturile de ciocan ale fierarului, ale dulgherului, cîntecul spălătoresei, înjurăturile bătrînului croitor şi ale papagalului său. Această furtună care pluteşte în aer, fără să izbucnească, e ca o mînie abia stăpînită. Şi nu va izbucni oare niciodată ? Din cînd în cînd, un fel de linişte condensată, pe care o sparg strigătele ascuţite ale cumetrelor. Sau vreo ceartă ? Mulţimea cumpărătorilor şi a vînzătorilor nu le dă mai multă atenţie decît paşilor ritmici şi greoi ai patrulei.

Totuşi, vuietul se umflă peste măsura obişnuită. Parcă s-ar fi încins o bătaie. După femei. Unde ? O fi iarăşi Kura, nevasta lui Sery Bernard care vrea să-şi plaseze mărunţişurile fabricate de albi ? Nu, e nevasta lui Daula, care a pălmuit o precupeaţă. Din cauza grevei cumpărătorilor pe care ei ar vrea s-o spargă.

Un grup s-a adunat în jurul celor două femei, chiar în mijlocul pieţei. Leonore şi Zenaide îşi croiesc drum. Ca să vezi ceva, trebuie să te înalţi în vîrful picioarelor. Precupeaţa e trîntită jos, în mijlocul mărfurilor sale, fructe şi legume risipite. Acum se zbate sub loviturile unui metis, fluierat de mulţimea din care a apărut.

— Ăsta e Daula, omul foametei. Ah, blestematul !

Lîngă el, renegatul Sery Bernard, Kura şi un alb necunoscut înarmat cu o cravaşă.

E cu neputinţă să-l împiedici pe băieţaşul ăsta care seamănă cu Dudu, să scuipe în figura convulsionată de ură a lui Daula. Imposibil să stăpîneşti indignarea mulţimii care, cît ai clipi, se azvîrle asupra agresorilor, îi dezarmează şi se porneşte în urmărirea lor. Se aude o împuşcătură. Un moment de zăpăceală. Cine a tras ? Daula ? Mulţi l-au văzut. Provocatorii au sosit

într-o camionetă ce demarează zgomotos în direcţia patrulei care le acoperă fuga. Încă o împuşcătură.

— Opriţi-i!

— Să mergem să le dărîmăm colibele.

Aloh şi şeful baule intervin, încearcă să potolească mînia care creşte, creşte...

— Nu vedeţi că e o provocare? Risipiţi-vă! O să cerem arestarea acestor trădători.

Patrula e la mai puţin de cincizeci de metri; se aşază în front, cu puştile-mitraliere în poziţia de tragere.

— Să mergem la Rezidenţă!

Administratorul nu primeşte. Secretarul său ridică braţele la cer. „Daula, Sery Bernard? doar n-aţi vrea... şi ce probe aveţi? La urma urmei, ştiţi unde locuiesc, n-aveţi decît să vă duceţi la ei."

În timpul acesta, mulţimea s-a adunat din nou în faţa palatului; din ce în ce mai numeroasă, împinge cordonul de tiraliori. Ştirea că Administraţia nu i-a primit străbate mulţimea, o zguduie ca o scînteie electrică.

— Atunci, să facem cum au spus. Mai întîi la Daula!

Autoritatea lui Aloh şi a şefului baule nu

poate stăpîni valul. După o jumătate de oră, concesiunea lui Daula e făcută fărîme; camioneta lui e în flăcări.

Ceaţa s-a ridicat. O lumină ciudată, albă, necruţătoare se răsfrînge în aurul nisipului şi străpunge ochii. Două sau trei torţe se aprind. Un adolescent gigantic agită o bîtă.

Militanţii din R.D.A. s-au adunat din toate părţile. Dar oricîtă silinţă şi-ar da să liniştească mulţimea, e prea tîrziu pentru a evita ciocnirea. Cel puţin, cum s-ar putea întîrzia şarja poliţiei? Cum s-ar putea evita catastrofa? Să intervină, cu riscul de a fi prinşi între două focuri? Nici o clipă de pierdut.

Şeful baule, Aloh şi Anne-Marie înaintează cu pasul hotărît spre barajul de poliţişti, acolo unde cîţiva ofiţeri gesticulează şi zbiară ca nişte turbaţi, semn că, în rîndul soldaţilor, nu domneşte prea multă hotărîre.

Dar, în spatele jandarmilor, încă şovăielnici, se desfăşoară un pluton de mercenari alaniţi bine încadraţi de ofiţeri din Legiunea Străină.

— Să parlamentăm cu nemernicii ăştia? strigă un căpitan. Asta-i bună! Hai, arestaţi-i! Repede, repede. N-auziţi, mă ticăloşilor, ce dracu mai aşteptaţi?

Nu-i chiar atît de uşor. O ploaie de pietre se abate asupra celor vreo zece căşti şi puşti care s-au desprins din cordon.

Deodată, din concesiunea Sery Bernard izbucnesc fulgere. Gloanţele ţiuie scurt. Un ţipăt, două ţipete. Dudu ! Aloh se precipită. Da, Dudu a căzut, cu faţa în nisip, cu mîna la coastă, de unde se scurge un şiroi de sînge, numaidecît supt de nisip. Cîţiva oameni îl ajută pe tată să transporte trupşorul închircit de durere. Se grăbesc spre infirmeria din apropiere, înconjuraţi, apăraţi de mulţime. De mulţimea care, un moment dezorientată, s-a spart în faţa primei şarje şi acum se regrupează, cu rîndurile strînse, în cortegiu.

A doua şarjă. Retrăgîndu-se în ordine şi aproape pas cu pas, în faţa presiunii ameninţătoare a serviciului de ordine şi a trupei, care îl împinge încet în direcţia cartierului rezidenţial, cortegiul se îngroaşă cu grupurile de oameni izgoniţi din piaţă, pe care patrulele au evacuat-o cu brutalitate, lăsînd-o bălţată de tarabe fărîmate. „Hai, luaţi-o din loc ! Fără vorbă ! Aşa e ordinul."

În timp ce cîţiva militanţi se opresc, împreună cu şeful baule, în faţa Rezidenţei al cărui acces este interzis de jandarmi cu baionetele încrucişate, comandaţi de berete roşii, ofiţeri ai Legiunii, cortegiul care se retrage se apropie de primele case europene. Un cortegiu inform, subţiat, pe alocuri rărit, pe alocuri compact.

O cotitură. O răscruce. Nu, o fundătură ale cărei ieşiri sînt închise. Primele rînduri se ciocnesc de un puternic baraj de tiraliori care se ascund, cu genunchiul la pămînt, cu puşca la ochi. Militanţii izbutesc să reţină grupul din faţă care, împins din urmă, ca sîngele de către un cheag, e pe punctul de a intra în capcană. Stop ! Dar e imposibil să se oprească de tot. De retragere, deocamdată nici nu poate fi vorba. Pietre. Salvarea e la pietre.

— Nu trageţi ! Nu trageţi !

Acest dublu strigăt nu porneşte din mulţime : nu. L-au scos doi ofiţeri, un african şi un francez. Tiraliorii, cu toată grindina de pietre, nu trag...

Şi totuşi, o împuşcătură... În aer, desigur, deoarece nimeni nu pare atins. Vreun gradat care şi-a pierdut sîngele rece ? Sau vreun provocator...

Mulţimea, cu toate acestea, îşi păstrează cal-

mul. Se retrage încet, pe acolo pe unde poate, pe unde găseşte spaţii libere. Dar, din partea cealaltă, presiunea serviciului de ordine continuă, dirijată, comandată, sistematică. Prea puţin loc pentru o manevră de retragere. Prea tîrziu pentru a se risipi fără dezordine. Sau chiar fără ordine.

Intr-o tăcere de furtună abia stăpînită, ceva plesneşte deodată. Un nou fulger. Acum nu mai poate exista îndoială asupra înscenării : e un semnal. Ce semnal ? Au tras de la ferestre, trag de la ferestre, căci se trage încă. De la Rezidenţă sau din casa vecină. Şi iaţă că explodează o grenadă.

Strigăte de durere, strigăte de mînie, de ură. Încă un copil cade. Şi femei. Cu toată zăpăceala, trupurile sînt ridicate. Răniţi, morţi. Cîţi ?

Şi totuşi, tiraliorii n-au mişcat. Dar alaniţii şi toţi gradaţii poliţiei şarjează. Arestează la întîmplare pe toţi cei ce le cad mai uşor în mînă. Victimele pe care mulţimea n-a putut să le ridice. Mulţimea dezarmată care nu are decît pumnii, decît pumnii pentru a pedepsi pe trădători.

Vreo cincizeci de arestări. Vreo zece cadavre, printre care o mamă, şi, înghemuit în spatele ei, agăţat de gîtul ei, copilul, cu craniul terciuit.

Numeroşi martori care afirmă că au văzut trăgînd de la Rezidenţă pe însuşi domnul comandant al poliţiei.

Mulţimea se risipise de multă vreme, cînd autorităţile au dat drumul patrulelor în cartierul african. Nici poliţie indigenă, nici senegalezi. Nu sînt oameni siguri. Sînt în stare să fraternizeze. Numai oameni tari : poliţişti albi aleşi pe sprînceană, şi veterani din Legiune. Aruncă grenade la nimereală în concesiunile unde s-au refugiat familiile. În colibele în care femeile îşi pansează şi îşi îngrijesc răniţii.

Domnul comandant al poliţiei şi domnul inspector special conduc operaţia. Ajutaţi de judecătorul de pace cu competenţă locală. Sînt vînaţi militanţii care cu sînge rece au încercat totul pentru a dejuca manevra şi a reduce proporţiile masacrului. Unii fugari, ajunşi la lagună, se îneacă : urmăritorii îi împiedică să iasă la mal, îi ochesc, trag în ei ca în cîini...

Sînt arestaţi toţi suspecţii care pot fi găsiţi, notabili credincioşi poporului, şeful baule şi un bătrîn almami căruia cîţiva soldaţi beţi i-au smuls barba. La spital, Aloh veghea la căpătîiul copilului său muribund, care horcăia, horcăia întruna... Parcă ar fi vrut să spună ceva. Cu cea

mai mare brutalitate, îl ridică pe bătrîn, inert. Dudu va muri singur. Singur ?...

Astfel sînt culeşi toţi, ah ! foarte legal, arătîndu-li-se mandate emise dinainte de către judecător. Cu numele frumos caligrafiate. Pentru răniţii necunoscuţi, bineînţeles, numele e în alb.

— Furtuna asta n-o să mai izbucnească niciodată ?

— In sfîrşit, domnule administrator, operaţiunea...

— Mda, n-a fost rău ; ar fi putut fi mai bine. Jandarmii, tiraliorii s-au purtat mizerabil. Şi căpitanul ăla, îi ştiţi numele, cum îl cheamă ? In raportul pe care am să-l fac...

— Domnule administrator, trebuie luate imediat unele măsuri. Oamenii pretind că Rezidenţa, că dumneavoastră chiar... Da, îndrăznesc. Trebuie să facem orice pentru a evita autopsiile care vor fi cerute. Ştiţi, calibrul gloanţelor...

— Cum ? Cadavrele nu sînt încă în groapa comună ? Grăbiţi-vă ! Şi mai ales, să nu poată fi identificate ! Aţi înţeles ? Trupa, numai trupa a tras. Fără nici o discuţie !

— Şi martorii ?

— Să fie puşi sub supraveghere ! Şi să li se

ia numele ! Am să le comunic judecătorului, parchetului. Repede ! Repede !

— Chiar dacă sînt şi oameni din apropierea dumneavoastră ?

— Ce vrei să spui ?

— Vedeţi că... servitorii dumneavoastră, grădinarul... Mă rog, mă rog, să nu ne enervăm.

In aceeaşi seară, groapa era săpată, morţii erau zvîrliţi în pămînt de către un personal sigur. Toţi de nerecunoscut, anonimi. Sub un pămînt bine bătătorit. Cu o singură cruce pentru toţi. Iar în faţa Rezidenţei, băltoacele de sînge erau cît se poate de grijuliu acoperite cu nisip. Cu nisip...

*

A treia zi, numărul arestărilor se ridică la mai mult de trei sute. Inchisoarea era plină ochi ; fusese nevoie să se trimită deţinuţi şi în oraşele vecine. Pînă la Abidjan. Figuri tumefiate, fără privire şi fără dinţi. O anchetă sumară, grăbită. Dar cu toate formele: procese-verbale după tipic, ce să vă mai spun. O cascadă de rapoarte pline de optimism. Mişcarea decapitată, terorizată. Treabă

serioasă. Desigur, perfecţiunea nu se întîlneşte pe pămînt; dar dacă nici acum cei din Abidjan şi Dakar nu sînt mulţumiţi... şi cei din strada Oudinot şi Companiile, şi mister Brown... merită cîteva decoraţii. Peste cîteva săptămîni, La Basam, procesul de la 6 februarie, prezenţa ministrului...

Pe ziduri şi pe garduri, un afiş alb aducea la cunoştinţa populaţiei că pînă la noi dispoziţiuni orice întrunire publică şi chiar privată e interzisă. Şi această măsură era luată în baza unui decret atît de legal încît nimeni n-a găsit nici urmă de el în *Journal Officiel*. Nu era chiar starea de asediu pe faţă, dar oamenii trebuie să mai citească şi printre rînduri. Cu negrii ăştia... Sînt nişte copii mari; trebuie să-i aperi de ei înşişi.

Pentru binele lor, ce să mai vorbim...

Tot pentru binele lor fusese închis localul R.D.A., interzis ziarul, confiscat multiplicatorul. În toată această euforie o singură umbră:

Pentru a se face loc în închisori, fusese absolută nevoie să fie puşi în libertate provizorie cîţiva deţinuţi. Cei mai neastîmpăraţi. Printre ei, Samba şi Konan Kuadio.

Fără îndoială, Abidjan şi Dakar aveau motive serioase: faptul va fi prezentat ca o măsură de bunăvoinţă şi împăciuire. Bineînţeles, condiţionată. Pentru a cuminţi pe muncitorii de la debarcader, pentru a mai potoli agitaţia lor. Nu e nevoie de martiri tocmai cînd agenţii lui Bouzanquet şi Lamine fac tot ce pot pentru a-i scoate pe docheri din C.G.T. [1] şi să-i înroleze într-un sindicat „liber".

Desigur, desigur... Dar prestigiul Companiei, al Administraţiei, al judecătorului însuşi, care deschisese acţiune împotriva lor? Cine spune bunăvoinţă spune slăbiciune. Aşa cred muncitorii negri. Nişte ingraţi, nişte primitivi. Dovada că gîndesc astfel e că au făcut o primire militanţilor liberaţi... Închipuiţi-vă că i-au purtat în triumf. Da, în triumf. În ciuda operaţiei tam-tam. În plină teroare.

Autoritatea trebuise să trimită cîteva santinele sigure pentru paza soţilor Daula şi lui Sery Bernard, înspăimîntaţi de ura pe care o inspiră. Fără a mai socoti că acest Sery Bernard nu e de loc utilizabil; nu numai că e demascat, dispreţuit ca trădător, dar s-a mai şi prostit din dra-

1 Confederaţia Generală a Muncii.

goste, desperat de aventura și risipirea familiei Aloh, de dispariția frumoasei lui. Nici urmă de Aisata.

— Dar nu trebuie exagerat nimic, domnule administrator. Sîntem stăpîni pe situație. Și la urma urmei, domnește ordinea. Poliția, trupa... Ce admirabilă stare de spirit !

— Și apoi — supralicita inspectorul — președintele lor a băgat-o pe mînecă. A început să se teamă pentru pielea lui, pentru moșiile lui. N-o să-l mai vedem multă vreme. Și se pare că la Paris...

— Ssst ! Să nu mai vorbim despre asta : e ceva care ne depășește.

— Secret de stat, murmură din vîrful buzelor, cu o privire piezișă spre rivalul său, impenetrabilul Sablé.

— Dar mișcarea este într-adevăr zdrobită ? In sfîrșit...

In timp ce augurii căutau să-și dea curaj, „telegraful african" funcționa. Peste tot prin mărăcinișuri, clandestin, se țineau ședințe și întruniri interzise.

Oamenii se întîlneau în poienile pădurilor, în plantațiile abandonate. Se întruneau la umbra unui arbore sfînt cu frunzișul întunecat, a mahonului cu răni sîngerînde, printre termotise, aceste roșiatice proiecte de catedrale, a căror populație minusculă rodea tăcut scoarța unor copaci giganți cu trunchiuri de necuprins.

Se întîlneau în mărăcinișuri pierdute și greu de dibuit pe care patrulele le ocoleau. Pretutindeni unde o familie plîngea un dispărut, un mort sau un năpăstuit de răzbunat. Muncitori concediați se amestecau cu tăietori de lemne, cu pescari.

Aci, pescarii erau departe de drumuri, la adăpost de patrule, de teroare. Aveau conștiința că sînt stăpînii lagunei. Tineretul, care vibra încă la amintirea manifestației nepedepsite a pirogelor, asigura legăturile de la sat la sat.

Astăzi, pirogele nu ieșiseră. Pe mare era hulă. Și, într-o tăcere neobișnuită, o mulțime neclintită se îngrămădea în jurul unui mic corp întins pe pămînt. Cei mai mici se înălțau pe vîrful picioarelor ca să vadă. Abia se auzea o voce subțiratică, sfîșietoare, o voce de copil :

— Horcăia, începuse să horcăie cînd au venit să-l aresteze pe tatăl lui. Niște brute. Il ținea în brațe. L-au smuls, nu l-au lăsat o clipă. Și Dudu horcăia, se căznea să respire. Voia să spună ceva... și nu putea. Și era alb, alb. Pe

urmă a deschis ochii, da, i-a deschis foarte mari. Era încordat ca un arc. Nu se înțelegea nimic. Suferea, suferea groaznic! Dar voia să vorbească. Eram aplecați asupra lui.

Mulțimea se apleca și ea deasupra trupului atît de micuț. Frunțile bărbaților se înclinau. Femeile clătinau din cap, cele care plîngeau ca și cele care nu plîngeau.

— Eu mă sculasem de pe salteaua mea care era alături de a lui. Ascultam toți, să vedem ce vrea să spună. In sfîrșit...

Micul cadavru parcă făcuse o mișcare. Tensiunea era atît de mare încît cei din primele rînduri fură gata să se tragă înapoi. Și femeile nu mai plîngeau. Tăcerea devenea de nesuferit.

— In sfîrșit buzele i s-au mișcat. Și a spus ceva cam așa, dar știți, nu sînt prea sigur, a spus: „Nu vă lăsați!" Și a mai zis: „Toți împreună..." Pe urmă...

— Pe urmă?

— A aiurat puțin. A vorbit de Baudonin... nu așa îl chema? Și nu mai știu ce. Ba da, s-a mai înțeles cu mare greutate „R.D.A.", de asta sînt sigur. Cu un fel de scrîșnire din dinți. Asta e tot.

Asta e tot. O fată tînără hohotea de plîns.

Soră-sa, șopteau oamenii. Se prăbușise peste corpul lui Dudu, aproape leșinată. Cu multă grijă o luară de acolo. Cîteva femei se agitau în jurul ei. Era și Leonore acolo, cu ochii roșii dar uscați, umflați, dar limpezi. Nu era timp de pierdut. Femeile trebuie să meargă la Bosam!

La Bosam, unde urma să înceapă în curînd procesul. Nu procesul victimelor: procesul provocării. O primă lovitură împotriva terorii colonialiste. Fără îndoială, un nou avînt pentru mișcare.

— Aisata!

Strigătul unui bărbat. Și o voce cunoscută. Cine e? Anne-Marie se întoarce. In spatele ei, aproape de tot, obrazul lui Konan Kuadio. Contractat de durere și de altceva, de ceva mai tare. Era expresia unei mînii abia stăpînite, a energiei care se încordează. Cînd Aisata va deschide ochii...

Dar acum nu mai e vorba de asta. Nu mai e vorba numai de înmormîntarea lui Dudu, copilul erou: mai e și testamentul lui. Mesaj care trebuie transmis. Luptă și unire.

*

Pășesc unul lîngă altul, aproape înlănțuiți, noaptea, prin pădure. Furtuna a trecut. Din bolta de frunziș niciodată adormită ca o amintire a ploii cad picături care se pierd în pămînt sau clipocesc în băltoace. Această umezeală care plutește prin aer stîrnește parfumul de mosc zămislit nu se știe cum din împreunarea vegetal-animală a nopții. Tac amîndoi. Ce să-și spună cînd gîndurile lor se înlănțuiesc atît de strîns ? Aisata și Konan Kuadio, împreună. Pentru totdeauna împreună. Porniți pe drumul acesta primejdios și greu unde tristețea nu mai are loc.

Lupta abia începe. N-am văzut încă nimic. Vor cădea mulți : ființe scumpe, tovarăși de luptă. Poate chiar ei înșiși. Vor fi trupuri lovite, vor fi suflete slabe, vor fi goluri și greșeli. N-are importanță ! Calea pe care au ales-o va duce mai curînd sau mai tîrziu la libertate. Ceea ce se naște și crește va învinge ceea ce apune. Și într-o zi va înflori deplin.

Noaptea, prin pădure, în urma celor doi îndrăgostiți, s-ar zice că un întreg popor călcînd tăcut își croiește mai simplu și mai solemn decît un jurămînt, un drum spre viitor.

În zori, colibri cu gulerașe albastre își trezesc surioarele, corolele de hibiscus. Printre arborii

cu trunchiuri imense care au și început să se rărească, vietățile dimineței își preiau serviciul, serviciul zborului, al parfumului și al cîntecului. În plantațiile pustii, palmierii cu suc uleios alternează cu bananierii care își arată fructele și cu arbuștii de cafea care întind ofranda de petale albe.

Femei care, cu un gest antic, poartă pe capul lor cu părul scurt amfore grele și calebase, privesc cu mirare spre această pereche pășind înaintea unui lung cortegiu care, ca o forță a naturii o va cuprinde și duce în fluxul ei. Cu atît mai rău pentru treburile gospodăriei.

La Basam !

O dată cu ziua care se ivește, mulțimea pare să ia cunoștință de puterea ei. Mai mare decît imensa-i oboseală. Picioarele care se tîrăsc, se tîrăsc mai puțin, și cîntece de drum se nasc spontan pe buze și cadențează pasul.

Iată și poiana unde se face un popas. În plină pădure de cocotieri. Copiii se cațără să culeagă nuci pe care le despică cu lovituri de cuțit. Toată lumea mănîncă ceva. Dar nimeni nu se atinge de proviziile îngrămădite în camioanele trase cu atîta greutate : caprele, puii și ouăle astea care fac atîta cale sînt rezervate „prizo-

nierilor noştri" şi familiilor lor. Femeile triumfă : sînt cu mult mai numeroase, şi pline de bunăvoinţă îi ceartă pe bărbaţi. O femeie va prezida întrunirea, va conduce cortegiul : Anne-Marie. Anne-Marie, care ştie să rîdă mult mai bine decît să plîngă, care plînge şi rîde în acelaşi timp ; se zvîrcoleşte sub apăsarea timidităţii milenare pe care trebuie s-o învingă.

In tăcerea care s-a aşternut din nou, ea vorbeşte şi după ea, Konan Kuadio, părăsind o clipă braţul, dar nu şi privirea, Aisatei. Fără fraze de prisos : propuneri practice. Cu mult avînt, doi interpreţi voluntari traduc în baule, în bambara. Apoi un vuiet de aclamaţii, din mulţime se ridică o pădure de braţe.

Cortegiul se reface şi se pune din nou în mişcare. Trece prin faţa unui soi de capelă făcută numai din ramuri, în care o ceată de oameni din nord, guroşi, îşi contemplă fetişurile : cilindri, conuri, o sticlă spînzurată în aer. Guroşii rîd cu toţi dinţii, guroşii se lasă antrenaţi. Mai departe, dau peste un grup de musulmani de ambe sexe, care, prosternaţi cu faţa spre Orient, se ridică pentru a intra în şuvoiul irezistibil care cuprinde totul în calea sa. Toţi cei pe care teroarea i-a

izgonit în pustiu. Pretutindeni mîini, mîini care se întind ca nişte flori...

In apropiere de Basam, termitierele se răresc, pădurea începe să se lumineze. Pădurea nu mai e pădure acolo unde omul devine conştient. Prin hăţişuri, se aud rupîndu-se ramuri sub zborul greu şi pasul unei faune care începe să se neliniştească. Nu se mai simte la ea acasă. Din băltoacele de apă care dorm prin văgăuni, se înalţă nori de aripi negre pătate cu verde. Uneori oamenii trebuie să pună umărul la un car de provizii care s-a împotmolit. Nu e nevoie să alerge : e suficient să grăbească puţin pasul pentru a ajunge din urmă grosul nesfîrşitului cortegiu.

Şi deodată, din toate punctele orizontului, din satele pierdute în pustiu, din cătunele de pescari pitite în pădurile de cocotieri de pe ţărm şi printre palmierii din lagună, pe toate cărările pădurii, alte cortegii ca şi acesta se îndreaptă spre Treichville, cartierul african din Abidjan, spre Imperial, tîrgul african din Basam. Un pod de trecut, pe care sînt aţintiţi ochi de santinele şi de puşti. Dincolo, în fiecare zi, sub soarele amiezii care pîrjoleşte, sub torentele de ploaie tropicală care orbeşte şi biciuieşte, mulţimea

imensă asaltează, ca valurile înspumate ale fluxului, zidurile și porțile Palatului de Justiție, unde a venit să sprijine, să aclame, să elibereze pe ai săi.

Să-i elibereze? Mai întîi să-i vadă. Ținuți în loc, sau împinși mult înapoi de către serviciul de ordine, nu vedeau nimic. Dar erau acolo. Seara, la suspendarea ședinței, înainte de a fi încărcați în dubă, deținuții salutau populația care își striga entuziasmul. Și a doua zi, totul reîncepea...

In fiecare noapte, mulțimea inunda concesiunea șefului baule. In picioare sau chirciți pe vine, oamenii se înghesuiau unii într-alții. Și cînd curtea era prea plină, cînd mulțimea devenea de necuprins, întîrziații se îngrămădeau la poartă și ciuleau urechea. Un militant înfășurat cu șorțul său ca într-o hlamidă făcea, în franțuzește, cu voce răsunătoare, o dare de seamă asupra zilei care se scursese; încheia cu un apel la solidaritate, la o participare cît mai masivă. Mîine dimineață neapărat. Două lămpi de vînt agățate de mangotierul strămoșesc luminează figura celor de la tribună. Fiecare frază, traducătorii o tălmăceau în dialectele lor respective, cu imagini mai familiare. In avîntul lor, mai

adăugau cîte ceva ...Și ai fi zis că sub gesturilor, martorii acuzării, renegații, polițaii, haidamacii cu gîrbaci se prăbușeau ca niște paiațe de bîlci.

Dar nu se rîdea de loc și prea puțini aplaudau; nimic nu poate exprima extraordinara emoție ce stăpînea această mulțime numai ochi și urechi, aceste figuri contractate, de o sensibilitate reținută, tăcută, dar sorbind tot ce se spunea cu lăcomie. Numai la sfîrșitul raportului, numele, replicile, comportarea luptătorilor acuzați, transformați în acuzatori, erau salutate cu un tunet de aplauze. Se simțeau mîndri de ei. Dădeau frîu liber entuziasmului. Și din acea clipă, nimeni nu mai auzea urlînd oribilele difuzoare ale cinematografului, care, pe cealaltă parte a străzii, își vărsa cavalcadele, încăierările, cacofonia lui civilizatoare.

La ședința de la 9 martie dimineața, în timp ce pe masă, în fața celor șapte figuri de ceară ale curții se îngrămădeau mesajele de solidaritate ale poporului francez, fu demascat principalul agent provocator. Sub focul încrucișat al confruntărilor, martorii lui îl contraziceau, se bîlbîiau. Simțind că se apropie înfrîngerea, își pierdea capul. Nu ghicea ce forță ostilă îl paraliza.

La asta nu se aşteptase. Iar va trebui să obţină percheziţionarea prizonierilor. Şi a avocaţilor.

Totuşi, la amiază, la porţile palatului, mulţimea din toate zilele nu mai era aceeaşi mulţime. Nu atît de compactă poate, mai risipită. Un ocean fără sfîrşit, dar adînc uman, care nu mai putea fi zăgăzuit de serviciul de ordine, devenit nervos. Ce se întîmpla ? Sub un cer neobişnuit de luminos, mulţimea părea că se desparte în două la mijlocul ei. Spărtura creştea, se lungea. În imensa maree pe care o proteja propria ei masă frîntă în două părţi, se produse un curent irezistibil. Un curent din care irup ca nişte pînze albe, tot felul de banderole şi pancarte.

— Femeile !

Încet, maiestos, coloana femeilor se pune în mişcare cîntînd. „Cerem..."

Poliţia dispăruse. E adevărat că în aceeaşi zi, ministrul, un omuleţ şters, ateriza aproape pe furiş pe aerodromul din Abidjan. Nu se mai vedea nici măcar un chipiu de legionar, o beretă de paraşutist. Africanii uluiţi le aclamau pe africane. Exemplul lor de combativitate. În rînduri strînse, ele defilau dinspre palat înspre Imperial. Din cînd în cînd se opreau pentru a

se aduna mai strîns în jurul steagurilor şi pancartelor.

„Cerem justiţie fără teroare ! Cerem eliberarea deţinuţilor !"

Leonore, Zenaide, Aisata erau în frunte. Din toate părţile, se întindeau spre ele mîinile şi braţele. Lîngă ele, bătrînul vraci Seku bătea tactul.

Cortegiul trecu podul, apoi ajunse în piaţa de la Imperial, unde populaţia entuziastă îl ovaţionă şi pătrunse în sfîrşit în curtea sediului R.D.A., pentru a se încheia cu un mare miting în cursul căruia militanţii trag învăţămintele demonstraţiei.

În ziua de 12, ministerul primea în audienţă pe domnii magistraţi. Împărţea stele şi premii bunilor servitori, renegaţilor de teapa lui Daula şi Sery Bernard.

În ziua de 22 la Basam, Konan Kuadio şi Aisata izbutiseră, dînd din coate, să pătrundă în sala tribunalului. În picioare, terciuiţi, înghesuiţi în zidul din fund. În numele tovarăşilor săi, unul din acuzaţi rostea plin de demnitate, într-o sală înţesată şi fremătătoare, ultimul cuvînt. Curtea se retrăgea în deliberare. Şi aşteptarea începea... Din treizeci şi doi de acuzaţi,

douăzeci şi trei puşi în libertate. Dar cei nouă care rămîneau în temniţă erau aleşi printre cei mai buni... Coloana delegaţiilor, urmînd duba celulară chiar pînă la închisoare, îi saluta cu emoţie şi solemnitate, jurînd să nu înceteze lupta pînă la eliberarea tuturor. Pînă ce toţi provocatorii — nu numai executanţii — vor da socoteală...

— Nu vom uita niciodată, spunea Konan Kuadio, scrîşnind din dinţi, şi regrupînd pe cei din satul său. Cînd vrei să îmblînzeşti fiara, s-o mîngîi.

Pe drumul desfundat, coloana se pune în mişcare, pornind spre casă.

*

Trecuseră cincisprezece zile de cînd delegaţiile se întorseseră în satele lor.

Cu toate că teroarea primise o lovitură, mercenarii continuau să fie cantonaţi lîngă cartierul rezidenţial, păzind intrarea ; patrule de căşti sau de berete dădeau tîrcoale într-una în jurul pieţei africane. În ciuda interdicţiei afişată pretutindeni adunările „private" se înmulţeau prin curţile mai mult sau mai puţin împrejmuite cu

garduri. Cînd apărea cîte o maşină de la R.D.A., nici nu apuca să stopeze şi mulţimea se îngrămădea ciorchine în jurul ei ; iar puştimea nici nu se sinchisea de serviciul de ordine ! Cîteodată se întîmpla ca poliţia să mai controleze şi actele. Uneori chiar încheia un proces-verbal, o contravenţie „psihologică". Aşa, pentru prestigiul Administraţiei şi pentru ca agentul zelos să-şi încaseze prima. Sub nasul poliţiei, copiii, ţinîndu-se de mînă în jurul maşinii, strigau din toate puterile : „Trăiască R.D.A. !"

Secţiunea, lipsită de sediu, îşi organizase acţiunea clandestină. Nu rămînea niciodată mai mult de două zile în acelaşi local şi activiştii n-aveau decît să schimbe cocioaba. Niciodată nu se înregistraseră — pe furiş, e adevărat — atîtea adeziuni, atîtea cotizaţii ; niciodată nu se pomenise o asemenea tensiune politică. Trădătorii nu mai erau în siguranţă. Sery Bernard, sinistru personaj, nu mai fusese văzut. Cît despre metisul Daula, avusese grijă să dispară cu întreaga-i familie. Se expatriase nu se ştie unde. Luînd cu el, într-o cutiuţă de catifea neagră, preţioasa decoraţie.

*

Spre cine, spre ce își întinde oare brațul, brațul atît de grațios care devine poruncitor? Și pentru ce tăcerea aceasta?

Dar mai era nevoie să vorbească? Mai avea cineva nevoie de cuvînt? În direcția brațului, nu prea departe, la marginea cimitirului, sub un pom, se înălța o moviliță. O moviliță singuratică, lunguiață: mormîntul lui Dudu, copilul erou. Era un mormînt aproape clandestin, aproape anonim. Nici cel mai mic semn de recunoaștere. Nici măcar o piatră. Numai o așchie ruptă dintr-un măr pe care o mînă pioasă o înfipsese în pămînt pentru a marca locul capului. Nimic mai mult. Așa că, toate omagiile, toate durerile... Acolo trebuiau duse. Acolo și nu în altă parte. Chiar acum? Da, acum.

Într-o tăcere de doliu, mulțimea începu să se înșire într-un lung cortegiu. Încet, spre cimitir. Fără nici un zgomot în afară de acela al tălpilor goale pe pămînt.

Și acolo, departe, se porni deodată ca născută parcă din însăși esența tăcerii, dulcea bătaie a tam-tam-ului, care evoca noaptea timpurilor. Dacă inima lui Dudu ar mai bate, desigur că așa ar răsuna. Așa bătea, în același ritm, inima colectivă a cătunului. Inima întregului ținut de

pe coastă. Inima Africii Negre, bătrînă și tînără ca și noaptea timpurilor.

Mulțimea se strînse iarăși în jurul micului mormînt. În jurul fragedului vlăstar african abia înmugurit și repede cosit, frunțile se înclină. Toate aceste frunți înclinate par un singur monument uman veghind asupra copilului căzut pentru libertatea lor. Toate aceste pleoape se lasă peste privirile unui popor care a văzut coborînd pe pămîntul său amurgul înserării și zările dimineții.

Tăcerea, netulburată nici chiar de un ușor suspin și ritmată ca o palpitație de bătaia îndepărtatului tam-tam, nu mai poate cuprinde nimic altceva decît mesajul. Mesajul copilului erou. „Luptați! nu vă lăsați!"

— Să luptăm, murmură Konan Kuadio. Atît de încet încît cuvintele abia se desprind de pe buze, de unde îl culeg buzele mulțimii. Ca o rugă. În timp ce pe mormînt se îngrămădesc pietricelele rituale. O floare de piatră. Și darurile de nuntă.

Dar iată că mulțimea, tot atît de liniștit, începe să se reverse spre piață, unde muzica a început să intoneze melodia funerară printr-un accent tragic. Mîini nervoase fac să bubuie

într-o cadență întretăiată, din ce în ce mai rapidă, burdufurile din piele de capră întinsă pe tam-tam-urile din lemn de bombyx, și peste acest bubuit se înalță melodia dureroasă a balafongului.

„Să luptăm! Să luptăm!"

Pe piața neagră de atîta omenire, murmurul crește. Frunțile se ridică, privirile își încrucișează flăcările. Șoldurile n-au astîmpăr. Tineretul rezistă dorinții de a dansa. Dar în mijlocul mulțimii, bătrînul Kuasi a și început să bată din palme. Leonore bate și ea pămîntul cu picioarele. Lîngă ei, înlănțuiți, nemișcați, cei doi soți înfățișează ca o statuie de bronz, iubirea africană. Ea și el.

„Să luptăm! Să luptăm!"

Și vocea gravă a lui Konan Kuadio se înalță.

— Vom lupta. Vom lupta, tovarăși, nu-i așa? Să jurăm.

Un singur strigăt: „Jurăm!"

Buzele în floare ale Aisatei se întredeschid. O șoaptă:

— Toți împreună, așa spunea Dudu. Uniți, cu toții la un loc, Kuadio.

— Da, uniți, toți laolaltă! Să nu mai existe rase, să nu mai existe triburi. Popoarele Africii Negre, unite laolaltă, alături de celelalte popoare, în lupta comună împotriva dușmanului comun! Cot la cot, tovarăși! Pentru libertate, pentru pace...

Un tunet de urale izbucnește unitar ca în cor, prelungit de bubuitul furtunos al tam-tam-urilor.

Bătrînul Kuasi psalmodiază un cîntec popular, aproape monocord. Un vulcan încă nestins pe care în mii de ani eroziunile l-ar fi nivelat aproape cu totul. O tînguire milenară, dar nu resemnată, susținută de murmurul balafongului. Îngînînd cîntecul, bătrînul agită un lanț. Un lanț, cine știe unde l-o fi găsit. Poate la cimitir, pe vreun mormînt părăsit. Un lanț funerar care scoate un sunet de dincolo de mormînt...

La auzul acestui sunet, în timp ce mîinile și tam-tam-urile bat într-una, fără grabă, solemn, tineretul începe să danseze.

E un dans mai întîi lent, hieratic, un dans al șoldurilor care nu cuprinde încă torsul. Un dans lent, tărăgănat, care reia cu variațiuni, dar cu variațiuni aproape imperceptibile, motivele dureroase din noaptea vremurilor.

S-ar părea că încet-încet, din aceste motive fără vîrstă, într-o năzuință fremătătoare, motive

noi încearcă să se desprindă. Accente de luptă și de speranță. „Să luptăm! Să luptăm!"

În clipa aceea, din mulțimea care face un cerc din ce în ce mai mare, țîșnesc doi bătrîni aproape goi. Un vraci bătrîn și o bătrînă care înfățișează blestematul trecut. Nu oricare trecut, nu acel trecut al marilor ctitori negri pe care atît bătrînii cît și spiritele îi regretă, ci trecutul de sclavie pe care nimeni nu-l mai poate suferi. Un trecut care deși nu va putea să supraviețuiască, nu va muri totuși nici de la sine, de moarte bună.

Bătrîna vrăjitoare mimează Africa sclavă. Iar bătrînul îl imită cînd pe colonistul gras, cu burta înainte, cu buricul în afară, cînd pe paznic sau pe mercenarul înțepenit, cu posteriorul umflat. Colonialist sau mercenar, stăpîn sau lingău, personajul e înarmat cu gîrbaci. Brațul, mereu ridicat, lovește.

Și sub loviturile din ce în ce mai grele, mai numeroase, sclava se zvîrcolește de durere. Cu gura larg deschisă pentru un urlet care nu se aude, ea se încovoaie, se răsucește în ea însăși, neîncetat. Degetele picioarelor s-au înfipt crispate pe pămînt, torsul se convulsionează. Repede. Mai repede. O sfîrlează a durerii.

Forța dramatică a acestui dialog mut animă treptat corul dansant al tineretului, apoi așteptarea oscilantă a adulților.

Urmează un moment cînd ritmul devine atît de năprasnic că nimeni nu-l mai poate urma. Criza se apropie, se poate presimți. Acum, motivele din noaptea vremurilor anunță schimbarea melodiei. Tînguirea milenară se încarcă de o mînie prea îndelung adunată, care începe să pătrundă în conștiință. Și mînia crește, crește, șovăie, crește iarăși, atinge culmea și totuși întîrzie să izbucnească. Sunetului de balafong care s-a stins îi supraviețuiește zgomotul lanțului și urmează pocnetul din ce în ce mai grăbit al tam-tam-urilor și mîinilor. Presiunea mîniei...

Cînd bătrîna sclavă, sleită, se prăbușește în sfîrșit la pămînt, încovoiată, inertă, leșinată sau moartă la picioarele călăului căruia gîrbaciul îi prelungește vertical brațul, bătaia tam-tam-urilor se precipită ca a unei inimi înnebunite. Și mîinile lovesc la fel, cuprinse de mînie. Mînia unui întreg popor se desface ca un clește, se strînge în pumni de piatră. Și mîinile strîng încet cercul în pasul acestui grup alegoric de vraci, rămas dintr-o dată încremenit, ca o sculptură a trecutului blestemat.

Iată că mînia cuprinde acum, rînd pe rînd, picioarele, șoldurile, pîntecele, piepturile, făptura întreagă și trepidantă a privitorilor. Și iată că mînia explodează. Eliberată. Eliberatoare.

Călăul, amenințat din toate părțile, îmbrîncit de mîinile cu palmele palide, de pumnii negri, scapă gîrbaciul din mînă și înalță spre cer ochii ieșiți din orbite și brațele tremurătoare.

Intr-un răpăit de picioare goale, tineretul se repede. Sclava e ridicată de la pămînt. Și toți o văd înălțîndu-se ca o zeiță-mamă plină de maiestate. Se înalță din ce în ce mai sus, sprijinită întîi pe umeri, apoi, și mai sus, pe brațele întinse, plutind pe deasupra chipurilor care o privesc. Chipuri pline de mînie eliberată, eliberatoare.

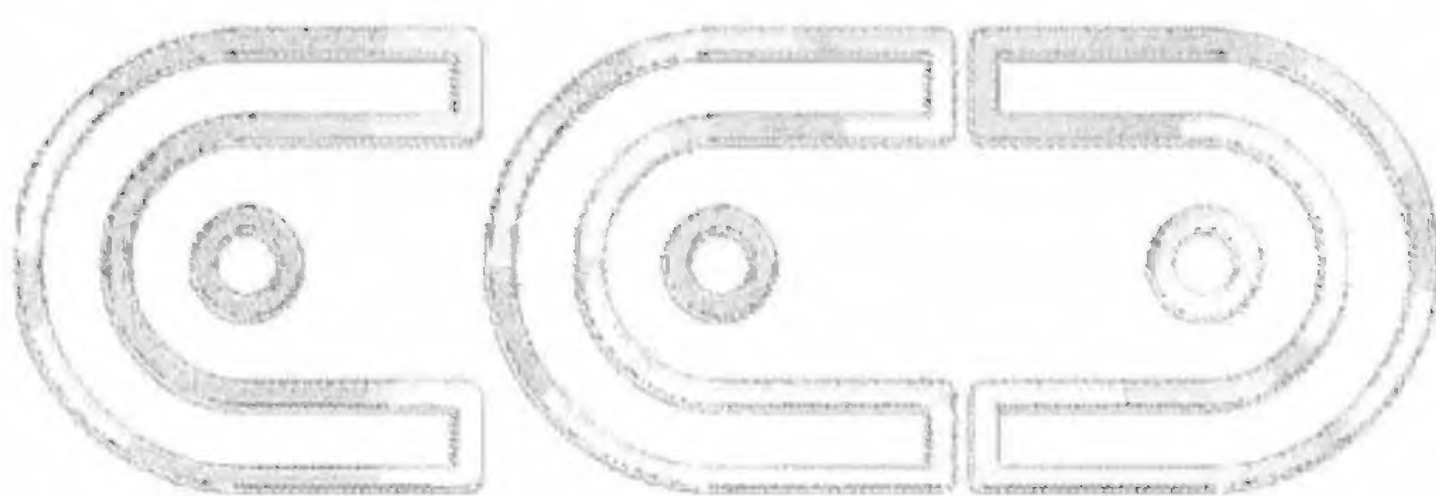
Și toată lumea aude, prin aclamațiile întregii mulțimi care dansează, zgomotul unui lanț ce se frînge.

Responsabil de carte: Fl. Chirițescu
Tehnoredactor: Gh. Popovici
Corector: I. Arsenie

Dat la cules 04.11.55. Bun de tipar 16.01.56. Tiraj 20.100 ex. Hîrtie cărți școlare sul de 65 gr. m. p. Ft. 700×1000/32. Coli ed. 3,27. Coli tipar 3,5. Ediția I. Comanda 2.298. A. nr. 05189. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 A = R.

Tiparul executat sub comanda nr. 2462 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. Stalin"
București — R.P.R.

Scanare și prelucrare digitală

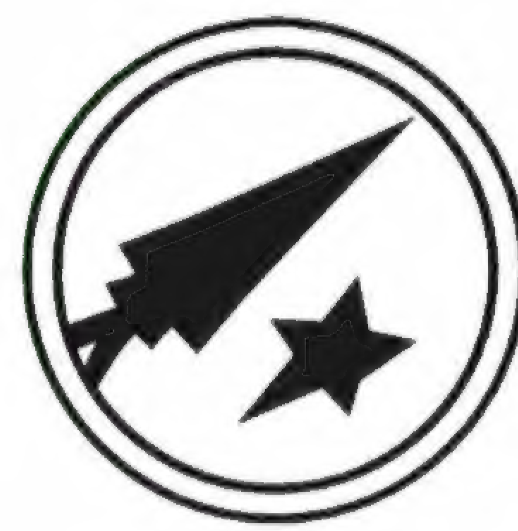

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2023

